

Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції
юридичного та історичного спрямування

АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

ISSN 2617-2364

Випуск 24

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

21 липня 2020 р.

УКРАЇНА

Тернопіль

2020

Актуальні дослідження правової та історичної науки (випуск 24):
матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції /
Збірник тез доповідей: випуск 24 (м. Тернопіль, 21 липня 2020 р.). -
Тернопіль, 2020.- 93 с.

УДК 340 (063)
ББК 67.0я43

ISSN 2617-2364

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних та історичних питань, які
оприлюднені на інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

*Збірник матеріалів науково-практичної інтернет-конференції
включаються до наукометричної бази даних "PIHЦ/RSCI".*

Адреса оргкомітету:
46005, м. Тернопіль, а/с 797
тел. +380979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не
завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно
збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками.
Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові
керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів
конференції посилання на джерело є обов'язкове.

EUTANASIA: THE PROBLEM OF MORALITY AND RIGHTS

Horielova Veronika

candidate of legal sciences, associate professor of the department of state legal sciences, University of "KROK"

Even though today, in some countries, euthanasia is legalized, (the Netherlands, Belgium, Switzerland, four US states, Luxembourg, Canada, etc., well-known doctors note that such laws have caused a significant increase in so-called "voluntary death"). Also, a significant number of doctors and nurses observe in their activities that very often relatives of incurable people want euthanasia, not terminally ill. [2] And assure in their speeches about the erroneousness of legalization euthanasia is not yet legalized: [3] In our opinion, there will always be a possibility for Ukraine to evade the letter of the law, because, in case of legalization of euthanasia, doctors will become judges, who will have the final say in choosing the "least evil".

The moral content of medical care for terminally ill patients should be filled with the desire to improve and enhance medical activities from the moment of diagnosis until the death of the patient. Such care should be tailored to human needs, including psychological and spiritual services in addition to medical care. the moral side of the use and legalization of euthanasia is unacceptable. A positive moral attitude to euthanasia applies only to a society that is fully material, and does not consider human life the highest value, because material life is inextricably linked only with external beauty, physical health and economic well-being. After all, all the existing reasons that are called for the attempt to legalize euthanasia are the "moral faces" of modern society: physical pain, despair, fear of becoming a burden to loved ones, contempt of medical staff, dislike and indifference of relatives and friends. Proponents of euthanasia, who emphasize the humanity of "relieving pain" of the patient, primarily aim to relieve suffering from themselves, because it is always harder for a person to tolerate the patient in his suffering than to decide on his death.

The phenomenon of the right to life in medical ethics follows from the moral and legal principles of the modern world. There is no category of "right to die" in any legal act and it cannot be deduced from any legal document. The purpose of the doctor's activity is to protect life, which is referred to in all legal acts of the European Community and other developed countries. Thus, international human rights standards cannot be interpreted as guaranteeing the "right to die". In our opinion, euthanasia is premeditated murder to stop unnecessary suffering.

Literature:

1. Valeria Perasso. Help to die: where euthanasia is legal. URL: https://www.bbc.com/russian/society/2015/09/150911_euthanasia_countries_legal
2. Willem Distillment. Open letter to colleagues on euthanasia Published in Australian Doctor 8 September, 2016 From Dr Alida Lancee. URL: <https://dwdnsw.org.au/wp-content/uploads/2017/01/GP-writes-open-letter-to-colleagues-on-euthanasia.pdf>
3. Antonio G. Spagnolo. Euthanasia e rinunce della medicina / Medicina e Morale 2014/6, pp.929-935. URL: https://www.academia.edu/11426418/Eutanasia_e_rinunce_della_medicina

ASSESSMENT OF THE IMPLEMENTATION OF COORDINATION LEGAL TECHNOLOGY IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Maksurov Alexey Anatolevich

*PhD in Law, Professor, Kiev National University named after
Taras Shevchenko*

The highest officials of the Republic of Croatia highly appreciate the order and methods of implementation of coordination legal technology in Croatia.

Thus, Prime Minister Andrei Plenkovich added that it is important that the entire system is coordinated. “We will discuss how to use European funds and what we have at our disposal so that we can improve the quality of the equipment,” he added [1].

Another Croatian leader, Krsticevic, said the fire was tempered by timely response and coordinated action by the local community and emergency services [2].

“The law regulated the coordinated use of existing resources aimed at overcoming security risks and identifying support for crisis management,” said Krsticovic [3].

Taking into account the importance of investments for the Croatian economy, Croatian emigrants will be included in economic activities through the approval and implementation of an action plan coordinated with the state administration and diplomatic and consular institutions [4].

Nevertheless, we consider the coordination regulation in Croatia to be quite narrow in the areas of application of the coordination mechanism.

Unfortunately, there are no coordination norms in those acts where they are clearly required, for example, in such acts as the Trademarks Act, Act on the Protection of Topographies of Semiconductor Products, ACT AMENDING AND SUPPLEMENTING THE PROTECTION OF TOPOGRAPHIES OF

SEMICONDUCTOR PRODUCTS ACT, Act on Geographical Indications and Designations of Origin of Products and Services, Act on Amendments to the Plant Variety Protection Act of May 30, 2008¹ (adoption date: May 30, 2008; entry into force: June 12, 2008) [5] and many others.

Thus, the high assessment of the coordination legal technology of the Republic of Croatia offered to us by the highest officials of Croatia does not fully correspond to the state of affairs. The current coordination regulation in Croatia is still fragmentary, the coordination doctrine has not been developed, the forms and means of coordination are not regulated by law, and responsibility for failure to comply with coordination decisions has not been established.

At the same time, the fact that the highest officials of the Republic of Croatia are interested in this issue, give assessments and reviews to it should be recognized as a positive moment, which in itself attracts the attention of the scientific community and government officials to the coordination legal technology.

Literature:

1. Official communication of the Government of the Republic of Croatia // <https://vlada.gov.hr/news/pm-plenkovic-gov-t-will-assist-zadar-and-county-after-heavy-rain-and-flooding/22421>
2. Official communication of the Government of the Republic of Croatia // <https://vlada.gov.hr/news/pm-visits-fire-site-in-sibenik-hinterland/22200>
3. The official message of the Government of the Republic of Croatia // <https://vlada.gov.hr/news/gov-t-sends-to-parliament-draft-national-security-strategy-and-homeland-security-bill/21801>
4. The official message of the Government of the Republic of Croatia // <https://vlada.gov.hr/news/gov-t-says-criminal-complaint-over-glasnovic-statement-entirely-unfounded/20645>
5. Legislative acts of the Republic of Croatia // http://www.wipo.int/wipolex/ru/text.jsp?file_id=230113

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ПОГЛЯД НА СУЧАСНУ ПОСТСОЦІАЛЬНУ УКРАЇНУ У РЕТРОСПЕКТИВІ XIII-XV СТ.

Васецький В'ячеслав Юрійович

кандидат юридичних наук, науковий співробітник, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького Національної академії наук України, м. Київ, Україна

В сьогоденному постсоціальному світі спостерігаються суттєві зрушення в усьому комплексі прав та свобод людини, особливо в політико-культурному аспекті. Світ зазнає величезних змін, коли він

відходить від попередніх досягнень, але не уявив ще свого сучасного положення і у загальному розумінні не може з певною достовірністю прогнозувати майбутнє становище. Це стосується і України, яка прагне досягти європейських стандартів та стати повноправним членом європейського співтовариства. Тому реформування правової системи України, що повинне відбуватися на основі її історичних і культурних традицій, є актуальним питанням.

З цих позицій доцільним є дослідження історичних аспектів розвитку джерел права, його витоків, роблячи акцент на зв'язок з важливими історичними подіями, які певним чином вплинули не тільки на тодішнє життя, а й мали довгострокову дію в майбутньому. Звідси випливає мета доповіді, яка стосується ретроспективного розгляду державно-правових явищ, які відбувались в Україні-Русі та навколо неї у XIII-XV ст., які визначили основні тенденції вільного в той час розвитку України в напрямі її наслідування досягнень західної цивілізації.

Переломною віхою в історичному розвитку України-Русі стали трагічні події, наприкінці 1240 р., коли монгольські орди зруйнували Київ і рушили далі до східноєвропейських країн. Всю тодішню Європу і весь тодішній Світ охопила паніка, на Русі, у Візантії та на Балканах події розвивались динамічним чином. Бату-хан рушив на Захід, поруйнував всю південно-західну Русь, Угорщину, Польщу. Проте в Чехії під Оломоуцем зазнав поразки від чеського Короля Вацлава. Незважаючи на те, що Вацлав чеський загинув в бою з монголами, а поле битви залишилось також за ними, то монголи не мали сили рухатись далі і змушені були повертати назад. Саме тоді Імператор Священної Римської імперії, дізнавшись, що монголи відмовились від подальшого просування до Риму та Атлантики, виголосив під час своєї тронної промови фразу: "Моя мандрівка на Мальту відкладається". Це означало, що Західний світ було врятовано. Проте незважаючи на те, що Бату-хан повернув зі своєю ордою на схід, і частково залишив Галицьку Русь в спокої, обклавши її даниною, проблеми, які існували на Русі до Батієвого нашестя, навіть в цьому регіоні, вирішені не були.

Окремо додаємо, що одразу після цих трагічних подій про українські землі немає жодних згадок. Проте вже 1245 р. П'єтро Карпіні, легат Папи Інокентія IV, згадує київського тисяцького, який його зустрів у Києві. Незважаючи на те, що тисяцькі керували містом під контролем монгольських баскаків, факт їх існування свідчить про початок відродження українського міста після Батієвого погрому [1, 253-336].

У взаємовідносинах з Золотою Ордою Руська держава була приречена і перебування два століття під кочовою експансією позначилось на правосвідомості та правовій культурі Русі. По-перше, на фоні жорстоко централізованої міліарної організації татаро-монголів стала

очевидною нежиттєздатність удільної форми Руської держави. По-друге, централізаторська ідеологія Орди була спрямована на поступову нейтралізацію національної знаті та приведення її в залежний від завойовників стан. Єдиною підставою для отримання “ярлика на управління” була особиста прихильність з боку ханської влади до власника такого ярлика.

Тільки з 1331 р. у Києві, а одночасно з ним і в інших українських містах, було відновлено княже правління, тобто функції управління містом перейшли до князя. Як зазначає М. Недюха, розпочинаючи з середини XIV ст. у розвитку місцевого самоврядування на українських землях спостерігаються дві тенденції. Перша з них характеризується європеїзацією місцевого життя в українських містах на основі, зокрема, магдебурзького права, тоді як друга пов’язана із розвитком військово-демократичного ладу, що зародився в середовищі українського козацтва та знайшов своє подальше втілення в Запорізькій Січі та Гетьманщині [2, 83-84].

У той період у Середньовічній Європі відбувалися суттєві зміни у політичному і економічному житті. Феодална роздробленість поступалася процесам зміцнення держав, стихійні ринкові відносини замінювалися стійкими комерційними зв’язками. Одночасно цей період характеризувався прокладанням нових торгівельних шляхів, відкриттям невідомих до цього земель, намаганням встановити зв’язки на нових землях, які, однак, часто приймали грабїжницькі риси.

Оскільки, саме Візантія була духовною батьківщиною руського православ’я, на нашу думку, поразкою культурних здобутків тогочасного світу стало падіння Константинополя у 1453 р.

Говорячи про ті події Л. Кушинська виокремлює такі аспекти. По-перше, падіння Константинополя вплинуло на розстановку сил в Європі, зокрема, зміцнилось Московське князівство, яке декларувало себе “Третім Римом.” По-друге, було тимчасово перекрито торгівельний шлях з Сходу на Захід. Тобто, західно-європейським торгівельним компаніям довелось шукати порозуміння з новим більш “проблемним” економічним гравцем – Османською імперією [4, 117].

Однак, активізація економічного життя провідних держав Європи, потреба надати цим відносинам стабільного характеру обумовили зміни і в нормативно-правовому регулюванні відносин, насамперед економічних. Правила торгівлі, відомі як *Lex mercatoria*, та правила міського самоврядування, відомі як Магдебурзьке право, закріплюються на теренах середньовічної Європи. Розвиток міського права у державах Східної Європи, у тому числі на теренах роздробленої Русі, протікав значно повільніше. Спочатку Магдебурзьке право виникло у Львові, Луцьку, Перемишлі та інших містах, тобто «переміщувалося» з західного

напрямку, і тільки у 1494 році з метою поживлення господарства міста Києву було надано Магдебурзьке право. У 1494-1497 рр. був утворений і працював київський магістрат. Відтак, основою київського життя з початку 90-х рр. XV ст. до кінця XVIII ст. стало Магдебурзьке право, яке й визначало статус міста не лише у Великому князівстві Литовському та Речі Посполитій, а й за часів Гетьманщини під безпосередньою владою Російської імперії. Статус Києва, як вільного міста, залишався переважно непорушним.

В правовій сфері особливе значення мало повернення до основ римського права, оскільки воно найповніше відповідало суспільним і майновим потребам того часу. Процеси в цьому відношенні відомі як рецепція римського права. Розробка основних правових ідей відбувалася переважно в університетах, правова ідеологія була основним джерелом права на європейському правовому просторі. Праці п'ятих найвидатніших юристів: Ульпіана, Папініана, Гая, Павла та Модестіна були джерелом права в період Середньовіччя і Відродження в континентальній Європі. Завдяки діяльності університетів Середньовіччя, на базі Зводу законів Юстиніана була створена університетська доктрина права, а з нею і відповідна правосвідомість, що є історичним етапом становлення, зокрема, романо-германської правової системи [3, 114-116].

Руські землі з попередніх епох отримали історико-правову спадщину, яка в майбутньому відіграла вирішальну роль в подальшому державно-правовому розвитку відновлюваної країни [4, 115]. Наприклад, Київське князівство підпадає під владу Великого князівства литовського, а згодом і Польського королівства, що певним чином посприяло відновленню тутешніх земель.

У підсумку можна констатувати, що в історичному аспекті західна традиція в значній мірі вплинула на вибір Україною свого шляху розвитку. Однак, на наш погляд, тільки події початку XXI ст. подали Україні надію на здобуття не тільки свого головного атрибуту держави – суверенітету, а й самоутвердження національної спільноти зсередини та ззовні.

Література:

1. Дзюба Е. Н. Культура. История Киева: в 4-х т. Т. 1: Древний и средневековый Киев. К.: Наукова думка. 1982. 407 с.
2. Недюха М. П. Правова ідеологія українського суспільства. К.: “МП Леся”. 2012. 400 с.
3. Трансформація правової ідеології у контексті сучасних викликів. Монографія / За заг. ред. Н. М. Оніщенко. Вінниця: Вид-во «Німан-ЛТД». 2016. 472 с.
4. Кушинська Л. А. Звичаєве право України: навчальний посібник для

студентів на пряму підготовки «Правознавство» К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова. 2013. 209 с.

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ, ПРАВОВОЇ ТЕОРІЇ, ПРАВОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ

Старикова Софія Ігорівна

аспірантка кафедри теорії і філософії права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Правова доктрина як система об'єктивного, практично і теоретично значущого знання про правову дійсність, найбільш розвинена частина правосвідомості співвідноситься із такими категоріями як «правова теорія» та «правова концепція». У багатьох випадках названі поняття між собою ототожнюються, проте це видається справедливим лише на перший погляд. У свою чергу повне протиставлення правової доктрини, правової теорії та правової концепції також не є обґрунтованим, оскільки об'єми цих понять між собою перетинаються. Отже, для більш повної характеристики правової доктрини як складової наукового рівня правосвідомості необхідним є з'ясування її співвідношення з вищезгаданими категоріями.

Слово «теорія» походить від грецької мови і перекладається як «розгляд» або «дослідження». Розглянемо поширені в науковій літературі погляди на це поняття. Філософський енциклопедичний словник містить визначення теорії в широкому та вузькому сенсі. Відповідно до широкого розуміння теорія – це комплекс поглядів, уявлень, ідей, спрямованих на тлумачення та пояснення якого-небудь явища. У вузькому сенсі під теорією мається на увазі вища, найбільш розвинена форма організації наукового знання, що дає цілісне уявлення про закономірності та істотні зв'язки певної сфери дійсності – об'єкта даної теорії [1, с. 676]. Згідно з П.В. Копніним теорія – «це система наукового знання, що описує і пояснює деяку сукупність явищ і зводить відкриті в даній області закономірні зв'язки до єдиного об'єднуючого начала» [2, с. 504]. Автор наголошує саме на системному характері теоретичного знання, звертаючи особливу увагу на зв'язок суджень і понять теорії що утворюють між собою певну цілісність. На думку А.Є. Конверського теорія - це найвища форма узагальнення й систематизації знань [3, с. 13], а її структуру утворюють пов'язані між собою принципи, закони, тлумачення, положення, поняття, категорії й факти [3, с. 15]. Система теорії, відповідно до авторської позиції, включає в себе лише суттєві, стійкі зв'язки, які повторюються [3, с. 15].

Отже, враховуючи розглянуті підходи, етимологію слова «теорія» і застосовуючи їх до правової сфери, маємо констатувати, що правова теорія є а) науковим, б) систематизованим та цілісним, в) об'єктивним та достовірним вченням, об'єктом якого є певний фрагмент правової дійсності. Серед правових теорій в якості ілюстрації можна навести: у загальній теорії права - позитивістську, природно-правову теорію, «чисту» теорію права Г. Кельзена, теорію правової держави, у кримінальному праві – різні теорії вини, кримінально-правової кваліфікації, у цивільному праві – теорії договору, цивільно-правової відповідальності і т. ін. Беручи до уваги запропоноване визначення, а також специфічні риси правової доктрини (авторитетність, загальноновизнаність, практична значущість та застосовність, здатність виступати ідейним джерелом права), можемо зробити висновок про те, що правова теорія є більш широким поняттям, аніж «правова доктрина». Отже, будь-яка правова доктрина є правовою теорією, проте не будь-яка теорія є правовою доктриною. Правова теорія при усій своїй об'єктивності, аргументованості, структурованості може не мати практичного значення, що, однак, не означає відсутності її наукової цінності. Правова доктрина завжди справляє вплив на правотворчу, правозастосовну та інші види юридичної діяльності, що за своєю природою є практичними. Її висновки є апробованими на практиці, що частково зумовлює авторитет доктринальних положень та їх стабільність.

Правова концепція - поняття, що за своїм значенням є досить близьким до правової теорії та правової доктрини. Наукова та енциклопедична література не містить однозначного розуміння терміна «концепція», проте можна виокремити найбільш поширені погляди на його тлумачення. З латинської мови слово «conceptio» перекладається як «система розуміння». Згідно з Філософським енциклопедичним словником концепція – це певний спосіб розуміння, трактування будь-якого предмета, явища, процесу, основна точка зору на предмет або явище, керівна ідея для їх систематичного висвітлення. У словнику зазначається, що термін «концепція» вживається також для позначення керівного задуму, конструктивного принципу в різних видах діяльності [1, с. 278]. Академічний тлумачний словник української мови містить два різні підходи до визначення концепції. Перший із них пропонує розглядати її як систему доказів певного положення, систему поглядів на те чи інше явище, другий – як ідейний задум твору [4]. У Тлумачному словнику російської мови дається наступне визначення поняття «концепція»: «система поглядів на що-небудь; основна думка» [5]. О.О. Чорновол-Ткаченко характеризує концепцію як «систему теоретичних поглядів, з'єднаних науковою ідеєю (науковими ідеями)» [6, с. 46], зазначаючи, що теоретичні концепції обумовлюють існування і зміст багатьох теорій [6, с. 13]. Остання думка видається слушною з огляду на

наступне. Як вбачається з наведених у словниках і посібниках дефініцій, найчастіше слово концепція визначається як провідний принцип, базова закономірність, об'єднуюча ідея, що складає фундамент певного твору (не обов'язково наукового). У розмовній мові на побутовому рівні слово «концепція» вживається на позначення основного задуму, що передуює втіленню певної ідеї в життя або що стисло характеризує певний об'єкт.

Найчастіше в юридичній науковій літературі можна зустріти ототожнення правової концепції з правовою теорією, типом праворозуміння, правовою доктриною. Така позиція видається недостатньо обґрунтованою, оскільки загальний, більш абстрактний термін «концепція», від якого походить більш конкретне поняття «правова концепція», має інший смисловий відтінок. Виходячи з найбільш поширеного тлумачення, наведеного вище, можна визначити правову концепцію як керівний принцип, що лежить в основі правової теорії (в тому числі правової доктрини) і становить її ідейний каркас. Правова концепція, таким чином, в якості основоположних засад входить до складу правової теорії та правової доктрини.

Отже, правова доктрина, правова теорія та правова концепція є досить схожими, проте не тотожними за змістом елементами наукового рівня правової свідомості.

Література:

1. Философский энциклопедический словарь / Гл. редакция: Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалев, В.Г. Панов, - М.: Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.
2. Копнин П.В. Гносеологические и логические основы науки. М., «Мысль», 1974. 568 с. (АН СССР. Ин-т философии).
3. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А. Є. Конверського. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 352 с.
4. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. — К.: Наукова думка, 1970—1980. URL: <http://sum.in.ua/s/koncersija>.
5. С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова. Толковый словарь русского языка (Е-Л). Издательство "Азъ", 1992.
6. Чорновол-Ткаченко О. О. Основи наукових досліджень : навчальний посібник / О. О. Чорновол-Ткаченко – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. – 156 с.

Науковий керівник: Олейніков Сергій Миколайович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії і філософії права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне
та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право**

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЛАТНИХ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ В УКРАЇНІ

*Болобан Дмитро Анатолійович
аспірант, Запорізький національний університет*

Автомобільні дороги є важливою складовою економіки будь-якої країни, особливо України, оскільки зважаючи на вигідне географічне розташування на перетині головних транспортних шляхів, які з'єднують країни Азії та Європи, наша держава має значний транзитний потенціал, реалізувавши який можна отримати значні надходження до бюджету. Проте у зв'язку з тим, що більшість автомобільних доріг України були побудовані ще у 70-х роках минулого століття та не розраховані на сучасні навантаження, наразі реалізувати цей потенціал повною мірою неможливо.

Наведене вище свідчить про необхідність проведення масштабної реконструкції українських автомобільних доріг, яка зважаючи на її значну вартість та наявність у держави інших не менш важливих проблем, на даний момент є майже неможливою.

З огляду на описане можна зробити висновки про актуальність дослідження адміністративно-правового регулювання платних автомобільних доріг в Україні, як одного із можливих шляхів вирішення наявних проблем.

Розуміння сутності адміністративно-правового регулювання платних автомобільних доріг в Україні неможливе без визначення його мети та завдань. Загалом кожна регулятивна дія передбачає наявність певної мети, оскільки вона є необхідною передумовою ефективності її здійснення.

Крім того, дослідження мети регулюючої діяльності має велике значення при аналізі правового регулювання будь-якої сфері, оскільки саме вона зумовлює змістовний склад механізму регулювання, адже на її досягнення спрямовані дії всіх складових регулюючого механізму.

Словниково-довідникова та філософська література визначає мету, як предмет прагнення, те, що бажано здійснити [1]; стан в майбутньому, котрий можливо змінити відносно теперішнього та варто, бажано або необхідно досягнути [2].

На основі цих підходів до визначення терміну «мета», вченими юристами, було запропоноване таке визначення поняття «мета правового регулювання» - це елемент розумової діяльності суб'єкта регулювання,

внутрішній мотив, що спонукають до дії, є ідеальним зразком бажаного соціального результату від впливу суб'єкта правового регулювання на об'єкт, у зв'язку з чим, вона формуються під впливом пануючих у суспільстві, державі цінностей, виражає певні задуми, так і акумулює в собі знання системи регулювання, законів регулювання, наявність досвіду регулювання [3, с. 57; 4, с. 68].

Беручи до уваги зазначені вище підходи до розуміння понять «мета» та «мета правового регулювання», а також результати дослідження вітчизняного законодавства, можна виділити таку основну мету правового регулювання платних автомобільних доріг в Україні, як: досягнення ефективного, стабільного та законного функціонування існування мережі платних автомобільних доріг на території України.

Мета адміністративно-правового регулювання впровадження та використання платних автомобільних доріг в Україні, як і мета будь-якої діяльності, конкретизується у відповідних завданнях.

Завдання правового регулювання, як зазначають О.П. та І.О. Віхрови - це те, що деталізує правові приписи - цілі, наближаючи їх до реального життя і встановлюючи більш чіткий орієнтир [5, с.148]. На основі цього підходу до розуміння даного поняття, можна сформулювати такі основні завдання правового регулювання платних автомобільних доріг в Україні:

- проведення єдиної та ефективної державної політики у сфері впровадження та використання платних автомобільних доріг в Україні;
- створення та удосконалення існуючого нормативно-правового підґрунтя для нормального функціонування платних автомобільних доріг в Україні;
- забезпечення безпеки дорожнього руху на платних автодорогах;
- створення ефективних механізмів збирання, акумулювання, розподілу та витрачання коштів отриманих від діяльності платних автомобільних доріг, а також контроль за їх цільовим використанням;
- здійснення контролю і нагляду за додержанням законодавства учасниками правовідносин у даній сфері, з метою запобігання правопорушенням та притягненню до відповідальності за їх вчинення.

Отже, для ефективного здійснення державної політики у сфері платних автомобільних доріг у механізмі правового регулювання даних відносин передбачено наявність певної мети та завдань, які покликані забезпечити активний соціально-економічний розвиток міст України шляхом збільшення дохідної частини їх бюджетів за рахунок надходжень від даної діяльності, збільшення кількості робочих місць та припливу інвестицій.

Література:

1. Публічний електронний словник української мови. URL: <http://ukrlit.org/slovnuk/%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%B0>.
2. Вікіпедія - вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%B0>.
3. Пирожкова Ю.В. Адміністративно-правове регулювання у сфері автомобілебудування в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Запоріжжя, 2007. 233 с.
4. Чомахашвілі О.Ш. Адміністративно-правове регулювання охорони прав на промислові зразки в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Ірпінь, 2008. 20 с.
5. Віхров О.П., Віхрова І.О. Теорія держави і права: курс лекцій: навчальний посібник. Чернігів: Десна Поліграф, 2015. 304 с.

Науковий керівник: Коломоець Тетяна Олександрівна, доктор юридичних наук, професор, Запорізький національний університет

ВПЛИВ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Георгієвський Юрій Валентинович

доктор юридичних наук, завідувач наукового відділу правового забезпечення галузевого інноваційного розвитку Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

17 липня 1996 року Верховна Рада України ратифікувала Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, затверджену Радою Європи 04.11.1950 р. [1], яка стала частиною національного законодавства України. У такий спосіб Україна офіційно визнала юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення й застосування Конвенції та протоколів до неї.

Судова практика Європейського суду з прав людини є джерелом права в Україні. Відповідно до положень Цивільного процесуального кодексу України (ст.10) і Господарського процесуального кодексу України (ст.11), суд застосовує при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколи до неї, згоду на обов'язковість яких надано ВРУ, та практику Європейського суду з прав людини як джерело права. Кодекс адміністративного судочинства України (ст.6) і Кримінальний процесуальний кодекс України (ст. 8)

містять посилання на застосування судом принципу верховенства права з урахуванням судової практики Європейського суду з прав людини. Окрім цього, ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [2] встановлено, що суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права.

Аналіз наведених нормативно-правових актів, а також положень Постанови Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо реалізації Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини» від 31 травня 2006 р. № 784 [3], що затверджує Положення про Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, засвідчує наявність в українському законодавстві механізму реалізації судової практики ЄСПЛ та забезпечення виконання його рішень. З точки зору впливу на розвиток права, рішення ЄСПЛ, що є обов'язковими до виконання договірними сторонами, сприяють удосконаленню внутрішнього законодавства країн – учасниць Конвенції, а отже визнані як джерело права в Україні і, відповідно, сприяють його розвитку.

З іншого боку, конкретні судові рішення, як частина судової практики ЄСПЛ у справах за заявами громадян України проти України, розв'язуючи конкретні правові спори, захищають суб'єктивні права громадян України та створюють передумови для відновлення порушених прав національними судами. В результаті вирішення справи і ухвалення ЄСПЛ рішення на користь заявника йдеться не лише про відшкодування, але і про виникнення підстав для подальшого перегляду відповідного рішення у зв'язку з виключними обставинами, що закріплено у процесуальних кодексах України (приміром, ст. 423 ЦПК України, ст. 361 КАС України). Таким чином, у разі визнання ЄСПЛ факту відповідного порушення прав заявника він зобов'язує Україну виплатити встановлене судом відшкодування заподіяної матеріальної чи моральної шкоди, судових витрат заявника, й вжити заходів щодо відновлення порушених прав на національному рівні, включаючи можливий перегляд справи в судових органах [4]. Це, на наше переконання, сприяє посиленню гнучкості та динамізму всієї правової системи та ефективній реалізації принципу верховенства права.

До того ж, рішення ЄСПЛ містять важливі положення щодо розуміння принципу верховенства права, приведення його у відповідність на національному рівні з нормами міжнародного права. Автори Доповіді Венеційської Комісії «Верховенство права» [5] виділяють шість обов'язкових елементів «верховенства права», що є не лише формальними, а й субстантивними чи матеріальними, серед яких: законність, включаючи прозорий, підзвітний та демократичний процес

введення в дію приписів права; юридична визначеність; заборона свавілля; доступ до правосуддя, представленого незалежними судами, включно з тими, що здійснюють судовий нагляд за адміністративною діяльністю; дотримання прав людини; заборона дискримінації та рівність перед законом. Деякі дослідники, приміром В. Темченко, йдуть шляхом визначення принципів концепції верховенства права щодо форми, сутності, змісту права, розглядаючи доктрину верховенства права як систему взаємопов'язаних та усталених принципів прецедентної практики ЄСПЛ [6]. Такий підхід дозволяє підкреслити багатоаспектність і динамізм верховенства права, а також неможливість у зв'язку з цим його універсального визначення.

Як відзначає О. Крижова, гарантування принципу верховенства права залежить від якості чинного у державі законодавства [7]. Саме якість національного законодавства, як форми права, на наше переконання, є базовим складником забезпечення принципу верховенства права в державі та, завдяки обов'язковому характеру рішень ЄСПЛ, забезпечує постійний розвиток національної правової системи.

Вимогу якості «закону» Євросуд пов'язує з наявністю засобів правового захисту від свавільного втручання державних органів у права людини. Про це, зокрема, йдеться у справі «Волохи проти України» [8] щодо тлумачення Судом словосполучення «згідно із законом». Наведене словосполучення не просто відсилає до національного законодавства, а й пов'язане з вимогою якості «закону», що передбачає існування в національному законодавстві засобів правового захисту від свавільного втручання державних органів у права людини. Тобто відповідність закону верховенству права означає, що він не може передбачати або санкціонувати необмежену дискрецію з боку органів публічної влади. Аналогічне тлумачення міститься у справі «Аманн проти Швейцарії» [9]. «Якість закону» як вимога наявності відповідних правових норм у національному законодавстві наведена у рішенні, ухваленому 22 червня 2004 року у справі «Броньовські проти Польщі» [10].

До вимог «якості» закону Д. Лученко відносить пропорційність втручання держави у регулювання суспільних відносин [11]. У контексті проблем позбавлення особи виборчого права Суд у справі «Гірст проти Сполученого Королівства» [12] вказав, що принцип пропорційності вимагає встановлення очевидного і достатнього зв'язку між санкцією, з одного боку, та поведінкою й іншими обставинами, що стосуються конкретної особи, - з іншого. Д. Лученко підсумовує, що закон не може накладати на особу стягнення чи іншого обмеження, яке явно не співставне з тяжкістю вчиненого правопорушення. Дотримання норм такого закону не може сприйматися як законність у розумінні доктрини верховенства права.

У рішеннях по справі «Полторацький проти України» [13] від 29 квітня 2003 року, заява № 38812/97 і «Михайлюк та Петров проти України» [14], заява № 11932/02, йдеться про якість законодавства щодо «вимоги його доступності відповідній особі, яка зможе передбачити його наслідки для себе». Тобто фактично йдеться про вимогу передбачуваності закону, яка встановлює взаємозв'язок двох елементів принципу верховенства права – якості національного закону і принципу юридичної визначеності.

Як бачимо, майже кожне рішення ЄСПЛ містить свій акцент у визначенні Судом вимог до якості національного закону і законності, що відповідають міжнародному принципу верховенства права. Тому «якість закону» ми визначаємо як ключову засаду втілення принципу верховенства права, з якої випливають інші його елементи.

Розглядаючи принцип юридичної визначеності у зв'язку з чіткістю підстав, цілей та змісту нормативних приписів, М. Козюбра підсумовує, що ці приписи повинні мати можливість упевнено передбачати правові наслідки поведінки громадян [15]. У цьому значенні принцип визначеності поширюється на всю систему нормативно-правових актів. Показовою у цьому відношенні є позиція Європейського Суду з прав людини, послідовно закріплена ним у декількох рішеннях, зокрема, у справах «Санді Таймс» проти Сполученого королівства», «Олсон проти Швеції» та ін. Згідно з цією позицією будь-яка «норма не може вважатися «законом», якщо вона не сформульована з достатньою чіткістю так, щоб громадянин самостійно або, якщо у цьому буде потреба, з професійною допомогою міг передбачати з долею вірогідності, яка може вважатися розумною в даних обставинах, наслідки, до яких можуть призвести конкретні дії» [15].

Більш звужений зміст принципу юридичної визначеності стосовно, зокрема, судової практики ґрунтовно викладено у рішенні по справі «Христов проти України» [16] від 19 лютого 2009 року. В ньому йдеться про те, що у разі остаточного вирішення спору судами їхнє рішення, що набрало законної сили, не може ставитися під сумнів.

Підсумовуючи зазначимо, що визнання рішень ЄСПЛ в якості джерел права свідчить про визначальну роль судової практики Європейського суду з прав людини не лише у правозастосувальній діяльності, а й у формуванні законодавства, як форми права, та в захисті суб'єктивних прав і свобод громадян України, що звернулись до нього. До того ж, визнання судової практики ЄСПЛ сприяє зміцненню єдиного правового простору країн – учасників Конвенції і посилює євроінтеграційні тенденції розвитку української правової системи.

Література:

1. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/475/97-вр> (дата звернення 30.03.2020).
2. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> (дата звернення 30.03.2020).
3. Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 22.04.2016 № 01-06/1444/16 Про Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, юрисдикцію та практику Європейського суду з прав людини URL : <http://www.arbitr.gov.ua/news/2296/> (дата звернення 01.09.2019)/
4. Доповідь, схвалена Венеційською Комісією на 86му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 року) Верховенство права. Право України. - 2011. - № 10. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-ukr) (дата звернення 01.03.2020).
5. Темченко В. Принцип верховенства права у практиці Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України. Вісник Академії управління МВС. 2007. № 1. - С. 68-74. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ucnavs_2007_1_7 (дата звернення: 21.08.2019)
6. Крижова О. Принцип верховенства права у практиці Європейського суду з прав людини. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки. - 2017. - № 865. - С. 544-549. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13468/84.pdf> (дата звернення: 21.08.2019)
7. Європейський суд з прав людини : Рішення у справі «Волохи проти України» від 22.06.2004 р. // Ліга : Закон : комп'ютер.-прав. система / Всеукр. мережа розповсюдження прав. інф. – [Електр. прогр.]. – Версія 8.2.3. – К., 2012. – Заг. з вказів. для користувачів. – Щоден. оновлення.
8. Європейський суд з прав людини : Рішення у справі «Аманн проти Швейцарії» від 16.02.2000 р. // Ліга : Закон : комп'ютер.-прав. система / Всеукр. мережа розповсюдження прав. інф. – [Електр. прогр.]. – Версія 8.2.3. – К., 2012. – Заг. з вказів. для користувачів. – Щоден. оновлення.
9. Європейський суд з прав людини : Рішення у справі «Броньовський проти Польщі» від 22.06.2004 р. // Ліга : Закон : комп'ютер.-прав. система / Всеукр. мережа розповсюдження прав. інф. – [Електр. прогр.]. – Версія 8.2.3. – К., 2012. – Заг. з вказів. для користувачів. – Щоден. оновлення.

10. Лученко Д. В. Верховенство права у практиці страсбурзького суду в аспекті проблем судового оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень / Д. В. Лученко // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Економічна теорія та право. – Харків, 2014. – № 4. – С. 191-204.
11. Європейський суд з прав людини : Рішення у справі «Гіртст проти Сполученого Королівства» від 06.10.2005 р. // Ліга : Закон : комп'ютер.-прав. система / Всеукр. мережа розповсюдження прав. інф. – [Електр. прогр.]. – Версія 8.2.3. – К., 2012. – Заг. з вказів. для користувачів. – Щоден. оновлення.
12. Європейський суд з прав людини : Рішення у справі «Полторацький проти України» від 29.04.2003 р. // Ліга : Закон : комп'ютер.-прав. система / Всеукр. мережа розповсюдження прав. інф. – [Електр. прогр.]. – Версія 8.2.3. – К., 2012. – Заг. з вказів. для користувачів. – Щоден. оновлення.
13. Європейський суд з прав людини : Рішення у справі «Михайлюк та Петров проти України» від 15.01.2010 р. // Ліга : Закон : комп'ютер.-прав. система / Всеукр. мережа розповсюдження прав. інф. – [Електр. прогр.]. – Версія 8.2.3. – К., 2012. – Заг. з вказів. для користувачів. – Щоден. оновлення.
14. Козюбра М. І. Принципи верховенства права і правової держави: єдність основних вимог. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6972/Kozyubra_Pry%60ncy%60py%60_verhovenstva.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 23.08.2019).
15. Рішення Європейського суду з прав людини, справа “Христов проти України”: від 19 лютого 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/974_443.

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ПРОПОРЦІЙНОСТІ У ЗАСТОСУВАННІ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАХОДІВ ЩОДО ОСОБИ ЗА ФАКТАМИ ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Гусєва Катерина Анатоліївна

кандидат юридичних наук, Національна академія внутрішніх справ

Горбач-Кудря Іванна Анатоліївна

магістрант, Національна академія внутрішніх справ

В мовах карантинних обмежень у превентивній діяльності уповноважених підрозділів Національної поліції України продовжують зростати статистичні показники випадків винесення такого спеціального заходу протидії домашньому насильству, яким є терміновий заборонний

припис. За офіційними даними, протягом першого кварталу 2020 року за вчинення адміністративних правопорушень, передбачених ст. 173² КУпАП («Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування»), уповноваженими підрозділами Національної поліції України винесено 12 тисяч термінових заборонних приписів [1]. Відтак актуальність теми дослідження обумовлена практикою превентивної діяльності уповноважених підрозділів Національної поліції України в частині, що стосується винесення в умовах карантину такого спеціального заходу протидії домашньому насильству, якими є терміновий заборонний припис.

Існуючим за цим напрямом проблемам присвячено чимало досліджень, зокрема, Олени Ковальнової, Ольги Кришевич, Олександра Лупала, Сергія Рязанова, – в яких науковці одноставно наголошують на необхідності дотримуватися принципу пропорційності у застосуванні спеціальних заходів щодо кривдника для припинення або протидії домашньому насильству. Тому метою доповіді є дослідження реалізації принципу пропорційності у застосуванні щодо кривдника термінового заборонного припису.

У визначенні сутності принципу пропорційності традиційно розуміють розумний баланс приватних і публічних інтересів у правовому регулюванні, що може бути реалізований через істотні цілі обмежень, а також обґрунтовані та мінімально обтяжливі для особи, чиї права обмежують, засоби досягнення цих цілей [2, с.98]. Врахування принципу пропорційності дозволяє досягти розумного співвідношення між усуненням небезпеки для життя і здоров'я постраждалої особи, недопущенням продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, забезпеченням безпеки та застосуванням термінового заборонного припису [3].

Дотримання принципу пропорційності уповноваженими підрозділами Національної поліції України у застосуванні спеціального заходу стосовно кривдника з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення полягає у встановленні поліцейськими ступеня небезпеки та загрози для постраждалої особи з боку кривдника. Оцінювання ризиків регламентовано міжвідомчим наказом Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України від 13.03.2019 № 369/180 «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства» [4] і передбачає винесення термінового заборонного припису щодо кривдника у ситуації вчинення ним фізичного домашнього насильства. Аналіз практики превентивної діяльності засвідчив, що терміновий заборонний припис щодо кривдника як

спеціальний засіб застосовується за різними видами домашнього насильства, а в окремих випадках і поза складання протоколу про адміністративне правопорушення.

На думку Юлії Турлової, принцип пропорційності у застосуванні до кривдника одного із спеціальних заходів протидії домашнього насильства полягає в тому, щоб довести факт того, що кривдник вчинив стосовно заявника або особи, яку представляє заявник, домашнє насильство [5, с.29]. Окрім того, автор зазначає, що рішення про застосування спеціального засобу щодо протидії домашньому насильству має прийматися за оцінкою наявних ризиків подальшого «психологічного та фізичного насильства з боку кривдника» та висновком про ймовірність повторного вчинення домашнього насильства та настання тяжких наслідків його вчинення [5, с.28].

Отже, практика превентивної діяльності уповноважених підрозділів Національної поліції України у реалізації принципу пропорційності під час застосування спеціальних заходів з протидії домашнього насильства пов'язана, насамперед, з оцінкою ризиків щодо життя та здоров'я постраждалої особи, а також ймовірністю продовження чи повторного вчинення адміністративного або кримінального правопорушення кривдником щодо постраждалої особи.

У роз'ясненні щодо пропорційності застосування спеціальних заходів стосовно кривдника, який вчинив домашнє насильство, Верховний суд, розглянувши одну із касаційних скарг на постанову Київського апеляційного суду, виходить з визначень, відповідно до ч. 1 ст. 24 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», серед яких, зокрема, – обмежувальний припис стосовно кривдника. Рішенням суду відповідачеві заборонено перебувати в квартирі, яка належить йому на праві власності, а позивачка та діти не мають зареєстрованого місця проживання у цій квартирі. На час розгляду справи судом апеляційної інстанції учасники справи спільно не проживали. За таких обставин покладення на відповідача заборони перебувати у квартирі, яка йому належить на праві власності, порушує право позивача на користування цієї квартирою, і такий захід не може бути визнаний пропорційним за обставин цієї справи [6].

В іншому випадку дотримання принципу пропорційності у застосуванні обмежувального припису щодо особи, яка вчинила домашнє насильство, Верховний суд, виходячи з власне визначення терміну «домашнє насильство» та його видів, зафіксованих у пунктах 3, 4, 14 та 17 ч. 1 ст.1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», дає роз'яснення, що під час вирішення питання про наявність підстав для застосування спеціального заходу мають встановлюватися, яким формам домашнього насильства піддавався

заявник, та оцінюватися ризики продовження у майбутньому домашнього насильства у будь-якому його прояві [7].

Отже, дотримання принципу пропорційності у застосування таких спеціальних заходів щодо кривдника, якими є терміновий заборонний припис, виявляється у встановленні уповноваженими підрозділами Національної поліції України факту вчинення домашнього насильства як адміністративного або кримінального правопорушення, визначенні його виду (фізичного домашнього насильства, психологічного домашнього насильства, економічного домашнього насильства, сексуального домашнього насильства), а також оцінки ризиків існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи, вірогідності продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті постраждалої особи.

Викладений вище матеріал дозволяє сформулювати такі висновки:

1. рішення Верховного суду щодо врахування принципу пропорційності у застосуванні спеціальних заходів щодо кривдника з метою протидії домашнього насильства потребують реалізацію у новелах законодавства в частині, що стосуються винесення термінового заборонного припису;

2. алгоритм застосування спеціальних заходів за фактами вчинення домашнього насильства потребує проведення ґрунтовних науково-методичних досліджень;

3. нагальною постає потреба системного аналізу та впорядкованого розмежування нормативної бази в частині, що стосується застосування спеціальних заходів щодо кривдника з метою протидії домашнього насильства за видами.

Література:

1. Захист від домашнього насильства за умов карантину. Практика правоохоронних органів. Українське право. 2020. 28 квітня. URL: <https://ukrainepravo.com/law-practice/pravookhoronnykh-organiv/zakhyst-vid-domashnogo-nasylstva-za-umov-karantynu> (дата звернення: 20.06.2020).

2. Кройтор В.А. Особливості прояву змісту пропорційності в цивільному судочинстві. Порівняльно-аналітичне право. 2018. № 1. С. 96-99. URL: http://www.pap.in.ua/1_2018/26.pdf (дата звернення: 03.05.2020).

3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 03.05.2020).

4. Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства: наказ Міністерства соціальної політики України,

- Міністерства внутрішніх справ України від 13.03.2019 № 369/180. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19> (дата звернення: 02.04.2020).
5. Турлова Ю.А. Обмежувальний припис стосовно кривдника як спеціальний захід щодо протидії домашньому насильству. Вісник національної прокуратури України. 2018. 4/2 (58). С. 20-31. URL: http://www.visnyknaru.gp.gov.ua/files/issues-2018/Visnyk-NAPU_4-2_2018.pdf (дата звернення: 03.05.2020).
6. ВС роз'яснив застосування пропорційності заходів при видачі обмежувального припису щодо домашнього насильства. LegalHub.Online. 2019. 16 грудня. URL: <https://legalhub.online/simeyne-pravo/vs-roz-yasnyv-zastosuvannya-proportsijnosti-zahodiv-pry-vydachi-obmezhuvalnogo-pripysu-shhodo-domashnogo-nasylstva> (дата звернення: 04.05.2020).
7. При видачі обмежувального припису стосовно кривдника необхідно дотримуватись принципу пропорційності заходів тимчасового обмеження. Судовий вісник. 2019. №12. 27 грудня. URL: <https://pravo.ua/articles/pri-vidachi-obmezhuvalnogo-pripisu-stosovno-krivdnika-neobhidno-dotrimuvatis-principu-proporcijnosti-zahodiv-timchasovogo-obmezhennja> (дата звернення: 04.05.2020).

НАУКОВІ ТЕЧІЇ У ДОСЛІДЖЕННЯХ ЗАРУБІЖНИХ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Дончик Віталій Володимирович
аспірант Національної академії управління, м. Київ

Фінансові операції фізичних осіб-резидентів і фінансові операції загалом є об'єктом наукових досліджень вчених із різних галузей, таких як юриспруденція, економічні науки, державне управління тощо. Саме ця особливість предмету даного дослідження визначає його місце як міждисциплінарний предмет, що за рахунок різноманітних наук збільшує методологічний інструментарій. У цьому розумінні вивчення означеної наукової проблеми поділяємо на два основних напрями – наукові розвідки українських і зарубіжних вчених.

Дослідження організаційно-правових основ здійснення операцій фізичними особами-резидентами у зарубіжних фінансових установах у роботах українських вчених юристів засвідчує свої особливості. Вчені-адміністративісти аналізують дану проблематику крізь призму загальнонаукових та спеціально-правових методів дослідження.

Наприклад, спираючись на теоретичні дослідження вчених, А.Й. Іванським пропонується розглядати фінансові операції в сфері дії різних методів правового регулювання. На стадії нормотворчості і

здійснення контролю застосовується імперативний метод правового регулювання, властивий фінансовому праву. На стадії ж здійснення практичної діяльності суб'єктів господарювання по фінансових операціях – диспозитивний метод, властивий цивільному праву. Нормам, регламентуючим здійснення фінансового контролю за проведенням розрахунків, також властива імперативність. Вищевикладене дозволило А. Й.Іванському зробити висновок про комплексний характер регулювання розрахункових відносин нормами фінансового і цивільного права [1, с. 241].

Дослідженню теоретико-методологічних особливостей організаційно-правових основ здійснення операцій фізичними особами-резидентами у зарубіжних фінансових установах присвятили свої праці такі відомі науковці, як О. Береславська [2, с. 8-14], О. Владимир [3, с. 174-178], А. Гриценко [4, с. 8-11], О. Дзюблюк [5, с. 130-141], Ф. Журавка, П. Круш [6, с. 11- 13], В. Шевчук, та ін. Проблеми правового регулювання валютно-фінансових операцій в Україні актуалізувалися в роботах В. Атаманчука, О. Андрійко, Ю. Бездітка [7, с. 84-87], Л. Воронової, С. Колтуна, М. Кучерявенка [8, с. 109], С. Лучковської [9, с. 213-216], Л. Савченко та ін. Погоджуємось із С.В. Ткачом [10, с. 104-111] у тому, що незважаючи на численні надбання теоретичного та практичного характеру в сфері дослідження валютних операцій фізичних осіб, окремі питання, зокрема, що стосуються інституційного та правового забезпечення регулювання фінансових операцій в Україні є недостатньо розкритими у науковій літературі.

Сфера економічних досліджень представлена науковими розробками організаційно-правового регулювання фінансових операцій в умовах впливу саме економічних чинників. Дослідження саме цього напрямку надає можливість зрозуміти соціально-юридичну природу правового регулювання фінансових операцій фізичних осіб-резидентів у зарубіжних фінансових установах.

Так, А.Я. Берегуля підкреслює, що для розуміння досліджуваної проблеми мають значення як загальнонаукові, так і спеціальні методи пізнання: аналізу та синтезу – для деталізації предмета дослідження та вивчення його функціональних і структурних складових; логічного узагальнення – для класифікації та визначення взаємозв'язку мотивів і факторів заощаджень населення; графічний та побудови аналітичних таблиць – для наочного зображення результатів дослідження; економіко-математичного моделювання (при визначенні та побудові моделей, що визначають вплив окремих факторів і мотивів на рівень заощаджень населення) [11, с. 14].

Отже, український дослідницький доробок організаційно-правового регулювання фінансових операцій фізичних осіб-резидентів у зарубіжних

фінансових установах представлений в основному методологічними концепціями у напрямках юридичних та економічних наук. Проте, для осмислення юридичної і соціальної природи досліджуваної проблеми потрібно звернутися також до іноземного наукового досвіду.

Вчені припускають, що можливо, те, що відбувається, тісно пов'язане із загальносвітовими господарськими тенденціями, у тому числі з тенденціями до послаблення державного втручання у певні сфери підприємницької діяльності, більшої економічної інтернаціоналізації, усунення існуючих міждержавних бар'єрів, контролю і взаємних заборон у цій сфері. На це, зокрема, звертають увагу С. Джонсон, Д. Кауфман, А. Шляйфер [12, с. 165], А. Каліберда [13] та інші дослідники, які проаналізували окремі аспекти тіньової економіки на прикладі постсоціалістичних країн. Але, незважаючи на чималу кількість глибоких теоретичних досліджень у цій сфері, поки зарано говорити про понятійний апарат, наявність загальноновизнаних теорій, що полегшують аналіз відповідних процесів у розвинених країнах і країнах, що розвиваються [14, с. 341].

А. Рейзин і Е. Садка на основі емпіричних оцінок стверджують, що вплив приватного капіталу з країн, що розвиваються, свідчить: уряд не може оподатковувати прибуток від зарубіжних вкладень своїх резидентів за такою самою ставкою, за якою він обкладає прибуток від внутрішніх інвестицій [15, с. 171-181]. Згідно з моделлю А. Рейзина і Е. Садки для уряду оптимально обмежити вплив капіталу у разі неможливості оподаткування зарубіжних активів. М. Дулі і К. Клетцер вважають, що одночасний вплив і вплив капіталу нерідко є реакцією приватних інвесторів на державні гарантії і субсидії. Якщо уряд не може переконливо обґрунтувати відмову від субсидій і гарантій, то кількісні обмеження на вплив і вплив капіталів може підвищити добробут в країні [16, с. 28].

Таким чином, дослідження наукових концепцій вчених щодо методологічних проблем аналізу організаційно-правового регулювання фінансових операцій фізичних осіб-резидентів у зарубіжних фінансових установах засвідчує наявність наступних тенденцій: 1) дослідження даної сфери суспільних відносин представлені українським та закордонним науковим доробком проблеми; 2) українські наукові концепції зосереджують фокус аналізу поставленої проблеми крізь призму юридичних та економічних досліджень, котрі, у свою чергу представлені роботами юристів-адміністративістів, фахівців у сфері фінансового права та цивілістів, а також фахівців у сфері фінансово-економічних досліджень; 3) закордонні вчені досліджують окреслену проблему в основному у рамках бачення факторного аналізу впливу приватних депозитів та основних національних і наднаціональних правових інструментів

організаційно-правового регулювання даних фінансових тенденцій. Водночас, така міждисциплінарна розгалуженість науково-методологічних підходів у дослідженні проблеми правового регулювання фінансових операцій фізичних осіб-резидентів у зарубіжних фінансових установах потребує аналізу понятійно-категоріального апарату.

Література:

1. Иванский А.И. Валютные ограничения и их правовое регулирование / А.И. Иванский // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць. Вип. 6. Ч.І.– Одеса: Астропрінт, 1999 р. – С. 239-244.
2. Береславська О. Чинники курсової нестабільності в Україні / О. Береславська // Вісник Національного банку України. – 2009. – №2. – С. 8–14.
3. Владимир О. Особливості регулювання валютних відносин з боку держави та Національного банку України: реалії сьогодення та шляхи оптимізації / О. Владимир // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 3 (28). – С.174-178.
4. Гриценко А. Механізм валютної трансмісії: інституційно-поведінковий підхід / А. Гриценко, Т. Унковська // Вісник Національного банку України. – 2007. – №11. – С.8-11.
5. Дзюблюк О. Особливості взаємозв'язку грошово-кредитної та валютної політики в період фінансової кризи / О. Дзюблюк // Світ фінансів. – 2012. – № 2. – С. 130-141.
6. Круш П.В. Стабілізація в транзитивних економіках: валютна політика / П.В. Круш // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 2. – С. 11-13.
7. Бездітко Ю. М. Валютне регулювання : навч. посібн. / Ю. М. Бездітко, О. О. Мануйленко, Г. А. Стасюк. – Херсон: Олді-плюс 2004. – 272 с.
8. Фінансове право : навч. посібн. / за ред. М.П. Кучерявенка. –Харків: Право, 2010. – 288 с.
9. Лучковська С. І. Зміст валютного регулювання та його співвідношення з механізмом валютного контролю / С. І. Лучковська // Університетські наукові записки. – 2009. – № 1. – С. 213-216.
10. Ткач С. В. Організаційно-правові засади валютного регулювання в Україні / С. В. Ткач // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2015. - № 4(1). – С. 104-111.
11. Берегуля А.Я. Сбережения населения в странах, ориентированных на фондовый рынок и банковский сектор//Культура народів Причорномор'я – 2006. – №80. – С.12-17.
12. Johnson S., Kaufmann D., Shleifer A. The unofficial economy in transition // Brooking Paperson Economic Activity. – 1997. – № 2. – P. 159-239.

13. Kaufmann D., Kaliberda A. Integration the unofficial economy into the dynamics of post socialist economies: a framework of analysis and evidence // Economic transition in Russia and the new states of Eurasia. – Armonk, NY: M.E. Sharpe, Inc.
14. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації: Монографія / З.С. Варналіїтаін.; Заред. З.С. Варналія; Національний інститут стратегічних досліджень. – Видання: НІСД, 2006. – 576 с.
15. Rasin A., Sadka E. Efficient Investment Incentives in the Presence of Capital Flight // Journal of International Economics. – 1991. – Vol. 31. – P. 171-181.
16. Dooley Michael P., Kletzer Kenneth M. Capital Flight, External Debt, and Domestic Policies // Federal Reserve Bank of San Francisco Review. – 1994.– Summer. – P. 24-38.

ВЧИНЕННЯ НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ УПОВНОВАЖЕНИМИ ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ДО ПИТАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Зальотін Віктор Михайлович

*магістр права юридичного факультету, Київського національного
університету ім. Тараса Шевченка, молодший юрист ТОВ «ЕСКВАЙРС»*

Вступ. Тенденції останніх років свідчать про міграцію приватних нотаріусів у великі міста з одночасною ліквідацією державних нотаріальних контор. За таких умов зростає значення нотаріальних дій, вчинюваних уповноваженими посадовими особами органів місцевого самоврядування. Так як нотаріальне законодавство переважно застосовне і до таких уповноважених посадових осіб, то виникає неоднозначна ситуація з територіальною компетенцією, яка майже не розкривається.

Виклад основного матеріалу. Передусім, розберемося з поняттям компетенції, її можна розуміти як:

1. коло функцій, прав та обов'язків, встановлених законом [1, с. 154];
2. обсяг повноважень [2, с. 198];
3. кваліфікацію та досвід [3, с.25].

Традиційно компетенція поділяється на територіальну та предметну. В межах цього дослідження нас цікавить саме територіальна компетенція в розумінні науки нотаріального процесу.

Територіальна нотаріальна компетенція – розмежування вчинюваних нотаріальних дій між нотаріусами та іншими посадовими особами,

уповноваженими на вчинення нотаріальних дій, з урахуванням території їх діяльності та законодавчих винятків [4, с. 347].

На думку М. С. Долинської, з якою ми цілком погоджуємось, територіальна компетенція розмежовує нотаріальні дії відповідно до системи нотаріальних округів України та окремих положень законодавства [5, с. 114].

Це твердження безумовне лише для нотаріусів, тож спробуємо вивести просторові межі територіальної компетенції уповноважених посадових осіб органів місцевого самоврядування на основі законодавства та судової практики.

Право вчинення нотаріальних дій делегується органам місцевого самоврядування пп. 5 п. «б» ч. 1 ст. 38 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [6], а перелік таких нотаріальних дій передбачений ст. 37 Закону України «Про нотаріат» – це нотаріальні дії, пов'язані зі спадкуванням, видача дублікатів, засвідчення вірності копій документів та справжності підписів на них [7].

Отже, важливість визначення територіальної компетенції полягає саме у захисті спадкових прав громадян, так як інші спрямовані на надання юридичної вірогідності фактам, а не на їх виникнення.

Ст. 37 Закону України «Про нотаріат» «нотаріальним округом» уповноваженої посадової особи визначає населений пункт, де відсутні нотаріуси. Водночас відповідно до п. 2.1. р. II Порядку вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування нотаріальні дії за загальним правилом мають вчинятися в приміщенні органу місцевого самоврядування [7; 8].

Тепер спробуємо встановити більш детальні межі таких «округів» напрацьованою судами практикою.

Не суперечить законодавцю, але більш зрозуміло розкриває суть рішення Апеляційного суду Миколаївської області від 09.04.2015 р. у справі № 471/969/14-ц, де повноваження посадових осіб органів місцевого самоврядування щодо вчинення нотаріальних дій обмежуються територією конкретного населеного пункту, так само як повноваження нотаріуса обмежуються територією певного нотаріального округу [9].

За аналогічних підстав наведемо у приклад рішення Шевченківського районного суду Харківської області від 26.07.2016 р. у справі № 637/519/16-ц – і нотаріусу, і секретарю сільської ради заборонено вчиняти нотаріальні дії поза межами свого нотаріального округу [10].

Тобто, населений пункт практично визнається «нотаріальним округом» уповноваженої посадової особи.

Втім, у рішеннях Старокостянтинівського районного суду Хмельницької області від 18.12.2015 р. у справі № 683/517/15-ц та від

14.03.2016 р. у справі № 683/3093/15-ц вказано, що нотаріальна діяльність як посадових осіб, на яких за рішенням виконавчого комітету відповідної Ради покладено вчинення цих дій (тобто секретарів), так і нотаріусів, здійснюється у межах свого нотаріального округу, а секретарями сільських рад – в межах адміністративного територіального устрою [11; 12].

Додамо плутанини за допомогою рішення Арбузинського районного суду Миколаївської області від 26.09.2019 р. у справі № 467/279/19, виходячи з якого нотаріальні дії уповноваженою посадовою особою вчиняються, якщо заповідач зареєстрований у відповідному населеному пункті [13].

Тобто, наразі існує складність дворівневої територіальної компетенції уповноваженої посадової особи – як працівника місцевого самоврядування та як особи, що уповноважена вчиняти нотаріальні дії водночас.

Висновки. Враховуючи виявлену проблематику, подальші перспективні напрями реформування територіальної компетенції вчинення нотаріальних дій в Україні це а) розмежування територіальної компетенції нотаріусів і уповноважених посадових осіб органів місцевого самоврядування та б) недопущення проблем накладання нотаріальної компетенції на посадову. Враховуючи наміри законодавця внести зміни в адміністративно-територіальний устрій держави – актуальність дослідження в рамках цієї тематики лише зростає.

Література:

1. Сучасна правова енциклопедія / О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, Н. М. Оніщенко [та ін.] ; за заг. ред. О. В. Зайчук ; Ін-т законодавства Верхов. Ради України. – К. : Юрінком Інтер, 2010. 403 с.
2. Музрукова Т. Г. Популярный словарь иностранных слов: около 5 000 слов / Музрукова Т. Г. ; под ред. И. В. Нечаевой. – М. : Азбуковник, 2002. 396 с.
3. Компетенція і компетентність : досвід теорії, теорія досвіду /М. С. Головань // Вища освіта України. 2008. № 3. с. 23-30
4. Фурса С. Я, Фурса Є. І., Фурса Є. Є., Нікітюк О. М. Нотаріат України. Книга 1. Організація нотаріату з практикумом: підручник у трьох книгах / за заг. ред. С. Я. Фурси. К.: Алерта, 2015. 484 с.
5. Долинська М.С. Територіальна компетенція нотаріальних органів України як один із головних засад здійснення нотаріального процесу в Україні// Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. № 2. 2018. с.107-115

6. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170
7. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-ХІІ// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 39, ст. 383
8. Порядок вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 11.11.2011 р. № 3306/5
9. Рішення Апеляційного суду Миколаївської області від 09.04.2015 р. у справі № 471/969/14-ц. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/43586050>
10. Рішення Шевченківського районного суду Харківської області від 26.07.2016 р. у справі № 637/519/16-ц. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/59329701>
11. Рішення Старокостянтинівського районного суду Хмельницької області від 18.12.2015 р. у справі № 683/517/15-ц. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/61972263>
12. Рішення Старокостянтинівського районного суду Хмельницької області від 14.03.2016 р. у справі № 683/3093/15-ц. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/58365793>
13. Рішення Арбузинського районного суду Миколаївської області від 26.09.2019 р. у справі № 467/279/19. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84719602>

ДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Коваленко Юлія Олександрівна

*аспірант відділу міжнародного права та порівняльного правознавства
Інституту держави і права імені В.М. Корецького Національної академії
наук України*

Неприпустимість свавільного втручання в приватне та сімейне життя становить фундаментальну цінність у демократичному суспільстві та визнана міжнародним співтовариством як основоположне право кожної людини. У міжнародних актах право на захист приватного життя закріплене, зокрема, у статті 12 Загальної декларації прав людини 1948 р. та у статті 17 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р., а також у статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.

Водночас питання захисту персональних даних тривалий час розглядалося лише як один із аспектів права на приватність. Виникнення права на захист персональних даних як самостійного права, відокремленого від права на захист приватного життя, частково пов'язують із закріпленням у 70-80-х рр. минулого сторіччя основних правових засад захисту даних у національних законодавчих актах європейських країн, зокрема, Австрії, Данії, Франції, Німеччини, Норвегії, Швеції, а також публікації у 1970-х рр. у США так званих Справедливих інформаційних практик (англ. Fair Information Practices, FIPs), що були розроблені з огляду на виникнення «сучасних» проблем захисту права на приватне життя у зв'язку з популяризацією використання автоматизованої обробки даних [1]. Окрім того, у рамках діяльності Комітету Міністрів Ради Європи у цей період були прийняті декілька Резолюцій у сфері захисту персональних даних, серед яких: Резолюція № (73)22 від 26 вересня 1973 р., яка встановила рекомендаційні принципи у сфері захисту персональних даних про особу при їх обробці в електронних системах даних у приватному секторі [2]. Згадані правові акти, що стосувалися захисту персональних даних, переважно лише доповнювали зміст права на приватність та були нерозривно пов'язані з ним. Відтак, право на захист персональних даних у цей період беззаперечно розглядалося лише як один з елементів права на приватне життя.

Першим міжнародним договором, який стосується права громадян на захист їх персональних даних, є прийнята у 1981 р. Радою Європи Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних (далі – Конвенція № 108). Метою Конвенції № 108, яка є відкритою для підписання й для країн, що не є членами Ради Європи, є забезпечення кожному, незалежно від громадянства або місця проживання, дотримання його прав та основоположних свобод, зокрема права на недоторканість приватного життя, у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних [3]. Власне, саме із прийняттям Конвенції № 108 у міжнародному праві відбулося закріплення права на захист персональних даних, яке раніше було закріплене опосередковано, у світлі захисту права на захист приватного життя.

Варто звернути увагу, що у відповідь на виклики інформаційно-технологічного розвитку в 2018 р. текст Конвенції № 108 оновлено Протоколом (CETS № 223) про внесення змін до Конвенції № 108 (далі – Протокол), який наразі відкритий для підписання. Передбачається, що Протокол набере чинності у випадку: його ратифікації усіма державами-учасницями Конвенції № 108, або 11 жовтня 2023 р. за умови ратифікації Протоколу 38 державами-учасницями Конвенції № 108. Примітно, що оновлений текст Конвенції № 108, яку зазвичай називають Конвенцією №

108+, у статті 3 закріплює право кожної особи на захист персональних даних [4].

Розглядаючи питання становлення права на персональні дані у рамках Європейського Союзу, слід зазначити, що основні питання захисту персональних даних були закріплені у Директиві 95/46/ЄС «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних» (далі – Директива 95/46/ЄС). Директива 95/46/ЄС, як і Конвенція № 108, гарантувала захист прав людини при обробці персональних даних, однак розглядала це питання в контексті права на захист приватного життя.

На рівні Європейського Союзу право на захист персональних даних визнане основоположним правом з набранням чинності Лісабонським договором у 2009 р., що вніс зміни до установчих договорів Європейського Союзу. Зокрема, це право було закріплене у статті 16 Договору про функціонування Європейського Союзу. Крім того, право на захист персональних даних було гарантоване у статті 8 Хартії Європейського Союзу про основоположні права, адаптована редакція якої з набранням чинності Лісабонського договору отримала юридичну силу установчих договорів Європейського Союзу [5].

Зазначимо, що у праві Європейського Союзу наразі важливим актом у сфері захисту персональних даних є Регламент ЄС 2016/679 «Про захист фізичних осіб під час обробки персональних даних та їх вільного обігу (Загальний регламент про захист даних)» 2016 р., який скасував Директиву 95/46/ЄС. Загальний регламент про захист даних 2016 р., є актом прямої дії, що гарантує право на захист персональних даних на рівні фундаментальних прав і свобод людини та регламентує основні принципи захисту цього права.

Висновки. Починаючи з середини ХХ століття із закріпленням у низці міжнародних договорів права на захист приватного життя як одного з фундаментальних прав людини, питання захисту персональних даних розглядалися виключно у світлі захисту права на приватність. Розвиток інформаційних технологій та їх активне впровадження у публічній і приватній сферах життя у другій половині ХХ – початку ХХІ століття зумовив зміну підходу до визнання права на захист приватного життя у зв'язку з обробкою персональних даних про особу. У Раді Європи та Європейському Союзі були прийняті відповідні правові акти, що регламентували питання захисту персональних даних, становлячи основу дотримання права на захист приватного життя. Водночас з набранням чинності Лісабонським договором у 2009 р. в Європейському Союзі відбулося визнання та гарантування права на захист персональних даних як основоположного права людини.

Сучасною тенденцією розвитку права на захист персональних даних у міжнародному праві є його закріплення як самостійного права, відокремленого від права на захист приватного життя. Незважаючи на динамічність цього процесу наразі єдиним юридично обов'язковим міжнародно-правовим актом глобального значення у сфері захисту персональних даних залишається Конвенція № 108. Оновлена Конвенція № 108+ хоча і гарантує право на захист персональних даних, проте ще не набрала чинності, відтак процес визнання та закріплення права на захист персональних даних у міжнародному праві не є завершеним.

Література:

1. Van der Sloot B. Legal Fundamentalism: Is Data Protection Really a Fundamental Right? URL: https://bartvandersloot.com/onewebmedia/Legal_fundamentalism_is_data_protection.pdf (Дата звернення: 20.06.2020).
2. Resolution № (73) 22 of the Committee of Ministers of the Council of Europe On the protection of the privacy of the individuals vis-à-vis electronic data banks in the private sector, 26 September 1973. URL: <https://rm.coe.int/1680502830> (Дата звернення: 20.06.2020).
3. Council of Europe Convention No. 108 for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data of 28 January 1981. URL: <https://rm.coe.int/1680078b37> (Дата звернення: 20.06.2020).
4. Explanatory Report to the Protocol amending the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data, Strasbourg. URL: <https://rm.coe.int/cets-223-explanatory-report-to-the-protocol-amending-the-convention-fo/16808ac91a> (Дата звернення: 20.06.2020).
5. González Fuster G., Gellert R. The fundamental right of data protection in the European Union: in search of an uncharted right. URL: https://www.researchgate.net/publication/254294660_The_fundamental_right_of_data_protection_in_the_European_Union_in_search_of_an_uncharted_right (Дата звернення: 20.06.2020).

Науковий керівник: Фалалєєва Людмила Григорівна, кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу міжнародного права та порівняльного правознавства Інституту держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЖЕРТВ ВІЙНИ: МЕХАНІЗМИ ЇХ ЗАХИСТУ ЗГІДНО ІЗ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИМИ АКТАМИ

*Ковальський Олег Володимирович
магістр юридичного факультету Тернопільського національного
економічного університету*

У вузькому розумінні жертвами війни вважаються особи, які загинули чи так чи інакше постраждали від воєнних дій, їхнього прямого або опосередкованого впливу. У більш широкому розумінні, окрім загиблих осіб, поранених, інтернованих і депортованих осіб, до даної категорії осіб відносять біженців й евакуйованих, іноді також враховуються непрямі демографічні втрати: ненароджених внаслідок впливу воєнного часу на демографію [1].

Жертви війни потребували і досі потребують міжнародно-правового захисту. Це стає очевидним, з огляду на ряд фактів:

- однією із основних форм відносин між народами впродовж усієї історії людства була і залишається війна. За останні п'ять тисяч років відбулося понад 14 тисяч війн. Кількість жертв за весь цей час сягає жахаючих п'яти мільярдів осіб;

- за останні 3500 років історики нарахували лише двісті п'ятдесят років загального миру, що складає менше одного відсотка часу.

- У минулому столітті відбулися дві найруйнівніші війни за всю історію. Перша Світова війна забрала більше десяти мільйонів життів, а від голоду й хвороб загинуло вдвічі більше. Під час Другої Світової війни загинуло більше сорока мільйонів чоловік [2, с. 5].

Ці жахаючі цифри свідчать про надзвичайну важливість дій, спрямованих, в ідеалі, на уникнення воєнних дій у міжнародних відносинах. Якщо ж збройного конфлікту не уникнути, потрібно докласти усіх зусиль задля зменшення наслідків та страждань осіб, які стали жертвами війни. Саме для цього і було створені норми міжнародного гуманітарного права (далі – МГП).

Важливість застосування норм МГП зумовлюється також певними тенденціями його розвитку внаслідок змін характеру самих збройних конфліктів. Деякі з таких змін відбувалися ще у середині минулого століття, деякі набули поширення лише в останнє десятиліття, та усі вони безпосередньо впливають на міжнародне право.

Одним із таких аспектів можна вважати значне збільшення кількості жертв з числа мирного населення. В Першій Світовій війні співвідношення серед убитих складало двадцять комбатантів на одного цивільного. У період Другої Світової війни це співвідношення приблизно прирівнялося. Сучасні ж збройні конфлікти характеризуються значним

збільшенням жертв серед мирного населення відносно військовослужбовців [3, с. 82].

Для України в умовах збройного конфлікту в Донецькій та Луганській областях та анексії Криму питання дотримання норм МГП є надзвичайно актуальним. І одним із елементів його більш досконалого й ефективнішого застосування являється поширення знань про принципи гуманного ведення війни. Це відноситься до міжнародно-правових зобов'язань держави та впливає із Женевських конвенцій від 1949 р. та Додаткових протоколів до них від 1977 р.

У період збройного конфлікту під загрозою порушення перебувають права людини. В першу чергу це стосується невід'ємне право на життя, на здоров'я, особисту недоторканність, порушення стосуються також заборони рабства, заборони тортур. Наявність збройного конфлікту не може бути підставою для заперечення прав людини, їхнього скасування. Це потрібно завжди пам'ятати. Права людини беззаперечно повинні діяти і під час збройного конфлікту, особливо під час збройного конфлікту [4, с. 52]. Гуманітарне право не має на меті витіснення та не замінює права людини. У період збройного конфлікту діє і право прав людини, і норми МГП. Проте, в умовах відсутності воєнних дій МГП припиняє свою дію, тоді застосовується лише право прав людини. Тому ці дві категорії потрібно співвідносити як «загальне», та «спеціальне». МГП більш спеціалізоване, адже застосовується для захисту жертв війни. Його положення більш пристосовані та ефективні у період збройного конфлікту. Тому вони, конкретно за таких обставин, матимуть пріоритет відносно норм права прав людини.

Проте, попри перехід права прав людини на другий план, відносно принципів гуманітарного права існує перелік прав людини, які не можуть обмежуватися за жодних обставин. До них належать: право на життя; заборона катування і такого поводження із людиною, що принижує її людську гідність; заборона рабства та утримання людей у неволі; право свободи думки, совісті й релігії; право на справедливий суд [5, с. 19].

Проте, учасники воєнних дій далеко не завжди дотримуються такого правила під час збройних конфліктів. Атмосфера хаосу та безкарності часто спричиняє порушення цих основоположних прав людини, про що свідчить численна судова практика [6, 7, 8].

Також МГП налічує значну кількість правових положень, які стосуються стандартів поводження із жертвами війни та спрямовані на їхній захист. Застосування цих норм залежить від категорій жертв війни, різновиду збройного конфлікту й інших обставин.

Але з-поміж усього цього різноманіття норм та принципів варто виділити одну зі статей Женевських конвенцій 1949 р. Мова йде про статтю 3, загальну для усіх чотирьох Женевських конвенцій, прийнятих

1949 р. Дану статтю також називають «конвенцією в мініатюрі», адже вказана невелика стаття містить основоположні принципи, що стосуються поведінки із особами, які перебувають під владою супротивної сторони конфлікту. Також у цій статті закріплено так званий «мінімальний стандарт щодо гуманного поводження із жертвами війни».

У період збройного конфлікту, що не має ознак міжнародного характеру та виникає на території однієї із Договірних Сторін, обидві сторони конфлікту зобов'язані застосовувати наступні положення:

1. Із особами, які не беруть безпосередньої участі у воєнних діях (із такими особами, що входять до складу збройних сил сторони конфлікту та припинили участь у військових діях внаслідок хвороби, поранення, тримання під арештом або будь-яких інших причин) повинні поводитися за будь-яких обставин гуманно, без проявляння дискримінації за будь-якими ознаками (зокрема, раси, походження, кольору шкіри, віросповідання, статі, майнового становища чи національності, а також за будь-якими іншими подібними ознаками).

2. Стосовно осіб, вказаних у попередньому пункті, забороняється:

- здійснювати насилля над їхнім життям і особистістю, зокрема забороняються усі види вбивств, завдання каліцтв, жорстокого поводження та тортур;

- захоплювати заручників;

- появляти наругу над гідністю людини, зокрема образливо та принизливо поводитися із нею;

- засуджувати і здійснювати покарання без наявності відповідного судового рішення, що був винесений судом, створеного належним чином та із можливістю надання судових гарантій, визнаних цивілізованими народами.

3. Необхідно використовувати наявні можливості й підбирати поранених та хворих, надавати їм медичної чи будь-якої іншої допомоги» [9].

Ще однією особливістю даної статті вважається те, що це єдине положення усіх чотирьох Женевських конвенцій, яке стосується збройних конфліктів неміжнародного характеру. Більше того, до прийняття у 1977 р. Додаткового протоколу II ця стаття була єдиним положенням міжнародного договірної права, що використовувалося при воєнних діях неміжнародного характеру [10, с. 121].

Тобто, стаття 3, загальна для усіх Женевських конвенцій, покликана забезпечувати мінімальний захист у період неміжнародних збройних конфліктів. Норма містить чіткі мінімальні стандарти, від яких не повинні відступати жодна із воюючих сторін.

Єдиною законною метою збройного конфлікту може бути підпорядкування противника власній волі, якомога швидше повне чи

часткове підпорядкування ворога зі залученням якомога меншої кількості людських та інших ресурсів. Саме тому тотальна війна з точки зору МГП є протиправною. По-суті, як і для всього міжнародного права в цілому. Протиправними також вважаються дії, які виходять за межі основної мети збройного конфлікту [4, с. 53].

Юридичним відображенням такої протиправності являється заборона цих дій МГП. Тобто, ще одним механізмом захисту жертв війни в міжнародно-правових актах можна вважати обмеження щодо методів ведення війни. Норми МГП забороняють використання ряду видів зброї та засобів, які завдають значної шкоди чи страждань:

- кулі, які розвертаються чи сплющуються всередині тіла людини, розривні кулі;
- біологічну, бактеріологічну чи токсичну зброю;
- сильнодіючі (отруйні) речовини;
- зброя, яка уражає осколками, які неможливо знайти у людському тілі за допомогою рентгенівських променів;
- протипіхотні міни, які калічать чи вбивають одного або декількох людей;
- пристрої або матеріали, які відрізняються від протипіхотних мін, що спроектовані, створені чи пристосовані для вбивства або завдання ушкоджень, які спрацьовують раптово, або коли людина торкається їх або наближається до, на перший погляд, нешкідливого предмета чи здійснює, як вона гадає, безпечну дію), що асоціюються із міжнародно визнаними захисними емблемами, сигналами, або ж із іншими предметами, що не становлять небезпеки для людини (наприклад, побутовими речами, іграшками чи медичним обладнанням тощо);
- дистанційні міни, застосування яких не відповідає загальноприйнятим технічним вимогам;
- торпеди, які не містять пристрою самознищення;
- лазерну зброю, призначену для осліплення противника шляхом впливу на органи зору людини, що не застосовує оптичні прилади;
- засоби довгострокового впливу на природне середовище, що завдають значних руйнувань;
- запалювальні засоби щодо цивільного населення та об'єктів, також для знищення лісів тощо, окрім винятків, передбачених Основними вимогами Протоколу III «Про заборону або обмеження застосування запалювальної зброї» до Конвенції ООН 1980 р. щодо заборони чи обмежень, які стосуються застосування таких видів зброї, які вважаються такими, що мають невибіркову дію чи можуть завдавати надмірних ушкоджень [11].
- хімічну зброю;

- речовини, які призначені стримувати заворушення (як метод ведення війни);

- гербіциди, якщо вони застосовуються як метод ведення війни та:

а) якщо являють собою заборонену хімічну зброю;

б) якщо являють собою заборонену біологічну зброю;

в) якщо вони застосовуються для знищення рослинності, що не є метою військових дій;

г) якщо вони можуть спричинити випадкові значні втрати життя з числа цивільного населення, поранення серед цивільних осіб, пошкодження цивільних об'єктів чи можуть поєднувати такі наслідки, які значно перевищують бажані результати поточних військових дій;

е) якщо вони можуть завдати довготривалої, масштабної і серйозної шкоди навколишньому природному середовищу [12, с. 29-30].

Задля того, щоб запобігти надмірним стражданням, невинуватим жертвам серед цивільного населення, заподіянням довгострокової шкоди навколишньому природному середовищу, шляхом здійснення воєнних дій, для сторін конфлікту встановлюються додатково такі заборони й обмеження:

- убивати, а також завдавати поранень цивільним особам;

- убивати, а також завдавати поранень особам, що втратили боєздатність. Під «небоєздатною» слід розуміти особу, яка: перебуває під контролем супротивника; явно виражає бажання здатися у полон; непритомна чи будь-яким іншим способом виведена із строю через поранення або хворобу, внаслідок чого уже не здатна оборонятися. При цьому, необхідно, щоб ця особа утримувалася від ворожих дій та не намагалася втекти;

- убивати чи завдавати поранень парламентарю;

- здійснювати напади на осіб, що зазнають корабельної аварії, покидають підбитий літальний апарат на парашуті та які не здійснюють жодних ворожих дій;

- забороняється застосовувати силу щодо осіб, на яких не поширюється захист від прямих нападів військових, якщо у за даних обставин це явно перевищує необхідну військову мету;

- забороняється примушування осіб, яких захищає МГП, брати безпосередню участь у збройному конфлікті;

- не дозволяється віддавати накази «не залишати нікого живим»;

- захоплення заручників;

- здійснювати віроломство (тобто, маскування під осіб, які перебувають під особливим захистом заради несподіваного нападу);

- використовувати емблему Червоного Хреста чи інших міжнародних гуманітарних організацій, розпізнавальні знаки цивільної

оборони, міжнародні спеціальні знаки небезпечних об'єктів, а також інші подібні знаки та сигнали не за призначенням;

- використовувати незаконно розпізнавальні емблеми ООН;

- здійснювати напади невибіркового характеру, до яких відносяться:

- а) які не були спрямованими на конкретні військові об'єкти;

- б) із застосуванням методів ведення військових дій, що не можуть спрямовуватися на конкретні воєнні об'єкти;

- в) із застосуванням методів ведення військових дій, наслідки яких неможливо чи складно обмежити;

- проводити напади невибіркового характеру, які можуть спричинити втрати серед цивільного населення чи такі збитки цивільним об'єктам, що вони будуть непорівнюваними відносно досягнених військових переваг над противником;

- здійснювати заходи терору серед цивільного населення;

- розповсюджувати голодування серед цивільного населення задля досягнення воєнних цілей;

- знищувати чи призводити до несправності об'єктів, які є необхідними для життєдіяльності цивільного населення;

- нападати на санітарні транспортні засоби, на медичні формування, що мають необхідні відмітні знаки та сигнали;

- проводити вогневе ураження будь-яких населених пунктів, храмів, домівок чи лікарень (якщо супротивник не використовує їх у воєнних цілях);

- віддавати на розграбування, грабувати населені пункти чи місцевості [11].

При недодержанні вказаних вимог стороною конфлікту вона притягується до міжнародно-правової відповідальності. МГП передбачає як індивідуальну відповідальність для фізичних осіб, так і зобов'язання для держави, що бере участь у збройному конфлікті.

Відповідно до норм звичаєвого МГП, держави зобов'язані розслідувати воєнні злочини, які були вчинені їхніми громадянами чи збройними силами, або ж на їхній території. Держави повинні, за наявності відповідних підстав, притягати до відповідальності осіб, які підозрюються у вчиненні подібних злочинів. На них також покладається обов'язок щодо розслідування інших воєнних злочинів, стосовно яких поширюється їхня юрисдикція, та, знову ж таки за наявності відповідних підстав, притягувати до відповідальності осіб, що підозрюються у вчиненні таких злочинів [12, с. 37-38]. Варто зазначити, що воєнні злочини, згідно із МГП не мають строку давності.

Держави зобов'язані максимально активно здійснювати співпрацю задля сприяння розслідуванням воєнних злочинів і притягненню

підозрюваних у вчиненні таких злочинів осіб до юридичної відповідальності.

Особи, які вчинили військовий злочин, можуть притягуватися до відповідальності як на міжнародному, так і на національному рівні.

Міжнародну відповідальність за вчинення військових злочинів регулює Римський статут міжнародного кримінального суду від 17.07.1998.

Відповідно до цього міжнародного нормативно-правового акту, повноваження Міжнародного кримінального суду обмежуються найсерйознішими злочинами, які викликають стурбованість усієї міжнародної спільноти. До таких злочинів належать: злочини проти людяності, здійснення геноциду, воєнні злочини та злочини агресії.

Згаданий суд здійснює свою юрисдикцію стосовно злочину агресії, як тільки-но буде прийнято положення, що містить визначення даного злочину та закріплює умови, за яких Суд здійснює юрисдикцію щодо злочинів агресії. Такі норми повинні узгоджуватися із відповідними положеннями Статуту ООН [13].

Міжнародний кримінальний суд має право здійснювати правосуддя, якщо держава ратифікувала Римський статут і якщо це держава:

- на території якої було вчинено злочинне діяння чи, коли злочин вчинено на борту морського чи повітряного судна, держава реєстрації даного морського чи повітряного судна;
- громадянином якої являється особа, що звинувачується у вчиненні злочину.

Навіть якщо держава не ратифікувала Римського статуту, вона може надати згоду на здійснення даним судом своєї діяльності на своїй території чи стосовно своїх громадян. Подібна ситуація склалася і з Україною.

За загальним правилом, держави-учасниці повинні співпрацювати з судом завжди, без будь-яких винятків чи затримок.

Держави-учасниці відповідно до положень згаданого Статуту всесторонньо співпрацюють з Судом в проведенні ним розслідування злочинів, що підпадають під юрисдикцію Суду, і здійсненні кримінального переслідування за ці злочини [13]. Подібна практика, попри численні плюси, містить і певні мінуси для України, адже при притягненні Росії до відповідальності міжнародним кримінальним судом, існує значна імовірність того, що вона не виконуватиме покладених судом зобов'язань, що похитне довіру міжнародної спільноти до інституції в цілому.

Так, військовослужбовці й працівники Збройних Сил України за порушення положень МГП можуть притягуватися до дисциплінарної або до кримінальної відповідальності. Відповідальність військовослужбовців-

громадян України за вчинення злочинів, пов'язаних із порушенням положень МГП, закріплена у КК України. Зокрема, захисту норм гуманітарного права присвячені положення Розділу XIX (статті 433 «Насильство над населенням в районі воєнних дій», 434 «Погане поводження із військовополоненими», 435 «Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Кристала та зловживання нею») та Розділу XX (статті 436 «Пропаганда війни», 437 «Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни», 438 «Порушення законів і звичаїв війни», 439 «Застосування зброї масового знищення», 441 «Екоцид», 442 «Геноцид», 447 «Найманство» тощо) [14].

Такий «подвійний» механізм захисту жертв війни зі сторони міжнародного права та національного законодавства повинен забезпечити більш якісне виконання норм МГП. Проте, не завжди велика кількість обмежень та настанов гарантують повний захист жертв війни.

Література:

1. Жертви війни – Енциклопедія Сучасної України. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=19082
2. Міжнародне гуманітарне право. Посібник / О.О. Войтенко, М.М. Гнатовський, Т.Р. Короткий, А.О. Кориневич, В.М. Лисик, О.Р. Поєдинок, Н.В. Хендель ; за ред. Т.Р. Короткого. Київ-Одеса : Українська Гельсінська спілка з прав людини, Фенікс, 2017. 145 с.
3. Сенаторова О.В. Права людини і збройні конфлікти: навчальний посібник. Київ : ФОП Голембовська О.О., 2018. 208 с.
4. Зубко А.О. Принципи ведення воєнних дій. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Юридичні науки. 2018. 1 том. № 21 (61). С. 51-54.
5. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I): Протокол ООН від 08.06.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#o277
6. Справа «Ангелова проти Болгарії (Anguelova v. Bulgaria). Рішення Європейського суду з прав людини від 13.06.2002. Скарга № 38361/97. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-176550>
7. Справа «Орхан проти Туреччини» (Orhan v. Turkey). Рішення Європейського суду з прав людини від 18.06.2002. Скарга № 25656/94. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60509>
8. Справа «Ірландія проти Великобританії» (Ireland v. the United Kingdom). Рішення Європейського суду з прав людини від 18.01.1978. Справа № 5310/71. URL: <http://european-court.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/irlandiya-protiv-soedinennogo-korolevstva-postanovlenie-evropejskogo-suda/>

9. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни: Конвенція ООН від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154
10. Бескоровайний С.Я. Види збройних конфліктів та їх правове регулювання. Юридична наука. Військове право. 2014. № 3. С. 116-126.
11. Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України: Інструкція, Наказ Міністерства оборони України від 23.03.2017 № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17>
12. Звичаєві норми міжнародного гуманітарного права / передм. Т.Р. Короткий, Є.В. Лук'янченко; вступ. стаття М.М. Гнатовський. Одеса : Фенікс, 2017. 40 с.
13. Римський статут міжнародного кримінального суду: Статут від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588
14. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

ПРИНЦИПИ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПАРКУВАННЯ ТА ЗБЕРІГАННЯ АВТОМОБІЛЬНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ

*Соколенко Денис Володимирович
аспірант, Запорізький національний університет*

Встановлення та визначення принципів є важливим для формування та реалізації державної політики в сфері благоустрою міст, а саме впорядкування сфери паркування. Головними вимогами до принципів є ґрунтування на системі принципів міжнародного права, та принципів Європейського Союзу, адже Україна обрала вектором розвитку саме цей шлях.

Принципи права – ідеологічна категорія, а це означає, що вони, як і право загалом, є формою суспільної свідомості, яка здійснює ідейний, інформаційно-виховний вплив загального характеру, тобто виконує функцію загального закріплення суспільних відносин, що і дає можливість розглядати їх з позиції певних ідей, керівних засад. Важливою ознакою принципів права є спосіб їх матеріалізації у праві. До найсуттєвіших ознак принципів права треба віднести, насамперед, їх регулятивність. Нормативно-регулятивний характер принципів права вбачається у тому, що принципи, зафіксовані у праві, набувають значення загальних правил поведінки, які мають загальнообов'язковий, владний характер.

У юридичній науці існують різні погляди на визначення поняття «принцип правового регулювання», тому не зупиняючись детально на їх аналізі, вважаємо доцільним в нашій роботі використовувати поняття принципів правового регулювання запропонованого П.М. Рабіновичем: «це керівні засади, які зумовлюються об'єктивними закономірностями існування і розвитку людини та суспільства і визначають зміст та спрямованість правового регулювання» [2].

Термін «принципи» нерідко міститься у чинних нормативно-правових актів, вказуючи на окремих правовий інститут. Наприклад, ст. 8 Митного кодексу України називається «Принципи здійснення державної митної справи». Тут законодавець «відтворює» принципи права та формулює їх зміст, що вказує на галузеву належність. У Податковому кодексі України зустрічаються зовсім інші формулювання. Зокрема, ст. 4 має назву «Основні засади податкового законодавства України», а в п. 4.1. зазначено: «Податкове законодавство України ґрунтується на таких принципах». Натомість у деяких інших нормативно-правових актах принципи права сформульовані по-іншому.

Розроблення й реалізація державної політики у сфері регулювання зберігання автомобільних транспортних засобів повинно спиратись на відповідну наукову базу, що дасть змогу приймати обрати відповідну модель у сфері організації паркування та зберігання транспортних засобів, застосовувати науково обґрунтованих критеріїв та ефективних механізмів досягнення поставлених завдань. Таким чином важливим є встановлення, та розуміння сутності принципів розроблення та реалізації державної політики у сфері благоустрою населених пунктів.

Загальні принципи права складаються переважно із фундаментальних правових принципів, які є передумовою функціонування правопорядку і є спільними для всіх галузей права. Надзвичайний широкий спектр принципів, які використовуються як на практиці, так і в доктринальних дослідженнях, зумовлює необхідність дослідження принципів права, що по суті є механізмом заповнення прогалін галузевих принципів права, та допомагає використовувати принципи права для вирішення проблемних питань правозастосовної діяльності [1].

Правове регулювання у сфері паркування та зберігання транспортних засобів, як і правове регулювання будь-яких суспільних відносин базується на певних принципах. Ці принципи умовно можна розділити на дві групи:

1) загальні принципи, які стосуються розроблення державної політики у будь-якій сфері суспільної життєдіяльності – вони є базовими, вихідними положеннями в процесі розроблення державної політики у сфері благоустрою населених пунктів;

2) специфічні принципи, що стосуються саме процесу розроблення державної політики у сфері благоустрою населених пунктів, – вони враховують особливості стану сфери, потреб населення тощо.

Стрижневим принципом будь-якої державної політики є науковість. Науковість державної політики у сфері благоустрою населених пунктів визначається тим, наскільки повно в ній ураховано об'єктивні соціально-економічні закони, механізми їх дії. Методологічною базою розроблення державної політики у сфері благоустрою населених пунктів слугують теоретичні напрацювання світової та вітчизняної наукової думки, позитивний досвід вирішення проблем у сфері благоустрою населених пунктів, у тому числі в інших країнах [2]. Адже, дотримання наукового принципу важливе в розробці проектів паркувальних зон, без спеціального дослідження та експертних оцінок, будь-яке будівництво неможливе.

До спеціальних (специфічних) принципів регулювання паркування належить: принцип змагальності суб'єктів (стимулює суб'єктів до підвищення якості надання послуг), принцип забезпечення експлуатаційного стану парковок відповідно до нормативно-правових актів, норм та стандартів, принцип реалізму у встановленні співвідношення цілей та інструментів їх досягнення, який полягає у тому, що при розробленні державної політики у даній сфері, суб'єкти повинні чітко прораховувати наслідки застосування того чи іншого інструменту політики для досягнення встановленої цілі, принцип наукового підходу (науковість державної політики у сфері парковок та зберігання автомобілів в населених пунктах визначається тим, наскільки повно в ній ураховано об'єктивні соціально-економічні закони, механізми їх дії).

За спрямованістю державної політики встановлених у принципах в сфері благоустрою населених пунктів визначається її напрямок, що може включати в себе: розробку та реалізацію державних програм, організацію та реалізацію заходів, нормативно-правове забезпечення [3].

Основною (стратегічною) метою розроблення й реалізації державної політики повинно бути комплексне розв'язання проблем у сфері благоустрою населених пунктів та забезпечення її стійкого функціонування та розвитку.

Враховуючи керівні засади, які закріплені в нормативно-правових актах необхідно розробити Концепцію з паркування та зберігання автомобільних транспортних засобів в Україні, в якій чітко зазначити принципи та механізми реалізації поставлених завдань. Проведення пральної та рішучої державної політики в сфері благоустрою наших міст призведе до позитивних змін за різними соціальними та економічними критеріями.

Література:

1. Принципи права в українському законодавстві. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2015. – №213. – С. 32.
2. Рабінович П. Основи загальної теорії права та держави. – Вид. 9-е. – Львів: Край, 2007. – 192 с. – С.102.
3. Ігнатенко О. П. Формирование государственной политики в сфере благоустройства населенных пунктов [Електронний ресурс] / О. П. Ігнатенко // Національна академія державного управління при Президентові України. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: academy.gov.ua/ej/ej19/PDF/12.pdf.

Науковий керівник: Колпаков Валерій Костянтинович, доктор юридичних наук, професор, Запорізький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ УВЕДЕННЯ В ЕКСПЛУАТАЦІЮ ОБ'ЄКТІВ БУДІВНИЦТВА

Чернюк Алла Юріївна

аспірант Національної академії управління, м. Київ, Україна

Особливості адміністративної відповідальності за правопорушення в сфері будівництва представлені сутнісними аспектами адміністративної відповідальності за правопорушення у процесі введення у експлуатацію об'єктів будівництва, змістом адміністративних санкцій за дані правопорушення та характерними особливостями зарубіжного досвіду правового регулювання інституту відповідальності за правопорушення у процесі введення у експлуатацію об'єктів будівництва. Зокрема, сутність адміністративної відповідальності за досліджувані правопорушення полягає у мірі державного примусу, що в нормативно-процесуальному порядку зобов'язує суб'єкта адміністративного правопорушення зазнати стягнення за вчинене протиправне діяння у сфері архітектурно-будівельної діяльності. Така відповідальність, на наше переконання, настає у наслідок вчинення протиправного, винного діяння, або бездіяльності, що характеризується певним ступенем суспільної небезпеки, яке заборонене будівельним законодавством та нормами адміністративного законодавства.

Тобто неправомірне будівництво чи неправомірна експлуатація об'єкта починається з того моменту, коли замовник будівельних робіт (генеральний підрядник) зобов'язаний був звернутись до Державної

архітектурно-будівельної інспекції з метою проходження відповідних реєстраційно-дозвільних процедур. Триваючий характер цього правопорушення полягає у тому, що будівництво виконується або об'єкт експлуатується безперервно протягом певного часу з порушенням норм будівельного законодавства [1, с. 36].

Отже, будівельне і адміністративне законодавство створює нормативно-правовий композит і взаємозалежність один від одного з огляду на те, що адміністративна відповідальність стає наслідком вчинення значної шкоди встановленому порядку щодо забудови територій, розміщення й будівництва об'єктів архітектури, або дотриманню містобудівної та іншої проектної документації, місцевих правил забудови населених пунктів, вимог вихідних даних, а також захисту прав споживачів будівельної продукції, виробів та матеріалів. Введення об'єкту будівництва у експлуатацію із вказаними порушеннями будівельного законодавства спричинює особливий вид державного примусу – адміністративну відповідальність.

Література:

1. Джуринський О. В. Джуринський О. В. Адміністративно-правові спори за участю юридичних осіб: принцип неприпустимості подвійної відповідальності / Джуринський О. В. Джуринський О. В. // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. - 2015. - № 4. - С. 33-38.

СПЕЦІАЛЬНІ СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКОННЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОГО ОБОРОТУ, ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ

Шморгун Вячеслав Віталійович

здобувач, Науково-дослідний інститут публічного права, м. Київ, Україна

Аналіз норм ст. ст. 51 – 2, 156 – 3, 164 – 3 Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП), суб'єктами адміністративній відповідальності, відповідно до норм вказаних статей можуть бути громадяни, фізичні особи – підприємці, так і посадові особи. Крім загальних ознак, визначених в ст. 12 КУпАП, у складах адміністративних деліктів незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг, суб'єкт проступку характеризуються ще й додатковими специфічними властивостями. Такі суб'єкти називаються спеціальними. Спеціальними визнаються такі

ознаки, які вказують на особливості правового положення суб'єктів проступку.

Серед значної кількості спеціальних суб'єктів адміністративного проступку, які характеризують службовий або посадовий статус особи нас цікав'ять посадові особи та фізичні особи – підприємці, які є спеціальними суб'єктами адміністративної відповідальності за незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг, є посадові особи та фізичні особи – підприємці. Проте, якщо у питанні визнання спеціального суб'єкта адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 156 – 3 КУпАП не має труднощів, то у питанні визнання суб'єктом адміністративного правопорушення посадової особи та фізичної особи – підприємця (ст. ст. 51 – 2, 164 – 3 КУпАП), існують певні труднощі.

Здійснюючи дослідження адміністративної відповідальності у сфері охорони інтелектуальної власності О. Барладян зазначає, що адміністративна відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності включає всі властиві юридичній відповідальності основні ознаки: зокрема, є державно-правовим примусом; нормативно виражена і проявляється у застосуванні, реалізації санкцій правових норм; має чітку підставу правопорушення; накладається в строго встановленому процесуальному порядку; пов'язана з обтяжливими наслідками майнового, морального, особистісного та іншого характеру для правопорушника [1, с. 13].

Враховуючи наведене, значимо, що адміністративна відповідальність посадових осіб передбачена ст. 14 КУпАП, відповідно до якого посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, зв'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків. На відміну від визначення відповідальності посадової особи, чинний КУпАП не надає визначення відповідальності фізичної особи – підприємця. Проте, це не значить, що така відповідальність відсутня в КУпАП. Як приклад, ст. 80 КУпАП, передбачена адміністративна відповідальність громадян – суб'єктів господарської діяльності, ст. 153 КУпАП – фізичної особи – підприємця.

Незважаючи на різне визначення, поняття «громадянин – суб'єкт господарської діяльності», «фізична особа – підприємець», ці поняття за своїм змістом як правова категорія є тотожними, які є суб'єктами господарювання.

Вказані суб'єкти адміністративного правопорушення, крім загальних ознак у складах адміністративних правопорушень характеризуються ще й

додатковими спеціальними ознаками. Спеціальними ознаками характеризуються посадові особи та фізичні особи – підприємців.

До особливостей адміністративної відповідальності посадових осіб у сфері незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг можна додати таке: суб'єктами правопорушень є посадові особи підприємств, установ та організацій усіх форм власності; посадові особи, які вчинили адміністративне правопорушення, можуть мати конкретний правовий зв'язок з конкретним об'єктом інтелектуальної власності: торговельною маркою, фірмовим найменуванням, кваліфікованим зазначенням походження товару; об'єктивної сторони адміністративних правопорушень посадових осіб в указаній сфері полягає у суспільній шкідливості їх дій чи бездіяльності [2, с. 167].

У деяких випадках закон передбачає відповідальність осіб, наділених, крім загальних ознак суб'єкта, додатковими ознаками, що характеризують відповідну особу як спеціального суб'єкта адміністративного правопорушення. Крім посадових осіб, суб'єктами правопорушень у досліджуваній сфері можуть бути і службові особи. Зокрема, О. Світличний визначає посадову особу як «фізичну особу, яка постійно або тимчасово виконує обов'язки укладеним в установленому законом порядку, що пов'язані з виконанням обов'язків керівника, заступника керівника в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, а також інші особи, які з огляду на свої посадові (службові) обов'язки відповідають за виконання вимог, встановлених законами та іншими нормативно-правовими актами, і які входять до виконуваних ними трудових (службових) обов'язків або на підставі спеціально їм наданих повноважень» [3, с. 208]. В подальшому він звертає увагу на необхідності чіткого розрізнення службових та посадових осіб як суб'єктів адміністративних правопорушень та доходить висновків, що службова особа – це фізична особа, яка постійно або тимчасово виконує функцію представника влади, органу місцевого самоврядування, пов'язану з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій чи обов'язків, покладену на нею в установленому законом порядку правомочним органом та/або правомочною службовою особою [3, с. 209].

Отже, незважаючи на те, що диспозиціях вказаних статей посадова особа, так і фізична особа – підприємець відсутні, вони є повноцінними суб'єктами адміністративної відповідальності за незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг, передбачених нормами ст. ст. 51–2, 156-3, 164–3 КУпАП.

Окрім загальних ознак, суб'єкт адміністративної відповідальності за правопорушення, передбаченого ст. ст. 51-2, 164-3 КУпАП характеризуються додатковими специфічними ознаками, які характеризують спеціальний статус посадової особи та фізичної особи – підприємця. Ці суб'єкти є повноцінними суб'єктами адміністративного правопорушення, передбачених нормами вказаних статей.

Таким чином, суб'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. ст. 51–2, 156–3, 164–3 КУпАП, можуть бути фізичні особи, посадові особи та фізичні особи – підприємці.

Література:

1. Барладян О.С. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за порушення, що посягають на об'єкти інтелектуальної власності. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Вип/ 36. Том 2. Серія «Право». С.11–15.
2. Макаренко В.В. Адміністративна відповідальність посадових осіб за незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту товарів та послуг. Науковий вісник НУБіП України. Серія «Право». 2015. Вип. 213. ч. 1. С.165 –170.
3. Світличний О.П. Про розмежування адміністративної відповідальності посадових та службових осіб у сфері земельних правовідносин. Право України. 2010. № 3. С. 204–209.

Науковий керівник: Світличний Олександр Петрович, доктор юридичних наук, доцент, Науково-дослідний інститут публічного права

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

THE SPECIFIC ISSUES OF PROVIDING LEGAL AID IN CIVIL CASES ON THE EXAMPLE OF AUSTRALIA

Shpak Maksym Volodymyrovych

*Candidate of Sciences of Law (PhD in Law), Master of Law with Honours,
Assistant Professor of the Department of Civil Procedure Yaroslav Mudryi
National Law University, Kharkiv, Ukraine*

The importance of studying international experience in the providing of legal aid is useful for comparative legal analysis of issues that occupy an important place in the science and practice of civil procedural law. Concerning this issue, the importance of researching the implementation of the civil legal aid institute in Australia is useful for deep study of this issue.

In general, researching the problem of providing legal aid, it is necessary to say a few words that some issues of this institution (including civil cases) were studied by Ukrainian scholars, including the following lawyers: V. V. Komarov, G. O. Svitlychna, S. O. Koroed, K. V. Gusarov, I. O. Izarova, N. Yu. Golubeva, S. Y. Fursa, S. S. Bychkova, Y. V. Bilousov, O. I. Popov, T. B. Vilchyk, M. V. Zhushman, O. S. Zakharova, V. V. Masyuk, V. Y. Mamnytsky, V. O. Sviatotska, R. Y. Khanyk-Pospolitak, G. V. Churpita, A. V. Dzhuska, E. Y. Bova, G. V. Galushchenko, R. S. Titicalo, M. V. Stamatina, V. S. Lychko, N. V. Khmelevska, Y. T. Shramko, I. O. Yemets, O. M. Drozdov, V. V. Zabotin, S. S. Kalinyuk, G. I. Gladun, M. R. Arakelyan, D. M. Sibilyov, O. V. Rozhnov and others. It should be noted, the work of K. V. Gusarov, who in the pages of legal literature set out his own views on the issues of providing legal aid in cases considered in civil proceedings of Ukraine on the participation of representatives in the appeal of court decisions [1, p. 309].

It is also worth noting that at the international level, the problems of providing legal aid have been studied by well-known scholars, among them: George Hampel, Elizabeth Brimer, Randall Kune, Robert French, Tom Gray, Tamara Walsh, Heather Douglas, O. M. Vakhtinskaya and other scientists.

Studying the issue of providing legal aid in civil cases in Australia, it should be emphasized that the judicial system of this country is significantly different from Ukrainian.

Concerning the previous information, it is interesting to note the view of M. V. Khvorostyany that the Australian judicial system includes federal courts, state courts, as well as several special courts institutions with clearly defined,

very limited functions. Both federal and state courts can hear cases according to both Union and state law [2, p. 206].

Speaking about legal practice in which subjects who provide legal aid in Australia exercise their legal subjectivity, it is important to note that a significant part is occupied by civil and family cases. Among them, a special place is occupied by divorce cases, cases about recognizance of incapable people and other disputes.

Analyzing the issue of providing legal aid in family cases in Australia, it is interesting that in this country there is a separate court that specializes in dealing with family cases, which is called "Family Court of Australia" [3, p. 18]. This court has its own website which contains court decisions on family disputes considered by the court [4].

Reflecting the issues of subjects who provide legal aid (including civil cases) in Australia, the point of view of authors which is highlighted in the legal literature and published at the University of Adelaide (Adelaide, Australia), every advocate is different and it ought not be any other way [5, p. 5].

From this point of view, it is clear that the individualization of lawyers, as well as their authorial approach to strategy and case management is important in the implementation of providing legal aid activities in civil cases in Australia.

Speaking directly about the country Australia where the institution of legal aid is actively functioning and developing (including in civil and family cases), it is worth noting the interesting view of O. M. Vakhtinskaya that the Australian Union is a country with a high level of legal culture and this everything is thanks to High Court directly [6, p. 50].

Thinking about professional activities of lawyers in the providing legal aid in civil and family cases in court proceedings in Australia, it should be emphasized that Part 4 of Chapter 1 of the Federal Court Rules of Australia (2011), which was entitled "Lawyers" regulates an issue of the procedure a participation of lawyers, features of their procedural powers, features of their appointment, and also a number of other norms concerning procedural participation of this subject of court legal relations [7].

As the result, it is worth noting that the judicial system of Ukraine and Australia have differences. At the same time, these differences affect the institution of providing legal aid (including civil and family cases). In our opinion, it is necessary to come to international agreements and conclude a number of legal documents between Ukraine and Australia on the issues of providing legal aid in civil cases. This will be very useful to ensure the exchange of practical experience on the professional activities of subjects of providing legal aid (including lawyers).

References:

1. Гусаров К. В. Право на апеляційне оскарження судових рішень та порядок його реалізації / Цивільний процес: навч. посіб. / [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. Харків: Право, 2020. 390 с.
2. Хворостяный М. В. Австралийская правовая система и её отличие от правовых систем других стран англосаксонской правовой семьи. *Правова держава*. 2009. № 11. С. 203-207. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&_S21P03=FILA=&_S21STR=Prav_2009_11_41 (Date of Access: 18.07.2020).
3. Вахтинская Е. М. Основные черты гражданского процесса Австралии ... Автореферат диссертации ... канд. юрид. наук. Москва. 2013. 31 с. URL: http://www.igpran.ru/prepare/a.persons/Vakhtinskaya/Vakhtinskaya_Avt.pdf (Date of Access: 18.07.2020).
4. Family Court of Australia. URL: <http://www.familycourt.gov.au/wps/wcm/connect/fcoaweb/home> (Date of Access: 18.07.2020).
5. Essays in Advocacy. Adelaide. 2012. URL: <https://jjemerson.com/wp-content/uploads/2019/06/Advocacy-Sample-Pages-from-9780987171832-TEXT.pdf> (Date of Access: 18.07.2020).
6. Вахтинская Е. М. Основные черты гражданского процесса Австралии. Диссертация ... канд. юрид. наук. Москва. 2013. 182 с. http://www.igpran.ru/prepare/a.persons/Vakhtinskaya/Vakhtinskaya_diss_Australia.pdf (Date of Access: 18.07.2020).
7. Federal Court Rules 2011. URL: http://www8.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdb/au/legis/cth/consol_reg/fcr2011186/ (Date of Access: 18.07.2020).

ГОЛОВНІ ПРИНЦИПИ ТА НЕДОЛІКИ В СФЕРІ ВІЛЬНОГО ОБОРОТУ ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ СУДІВНИЦТВА

Гуйван Петро Дмитрович

кандидат юридических наук, заслужений юрист України, професор

Полтавського інституту бізнесу

В силу адміністративно-репресивної моделі національного управління небагато з тих, хто хоче знати про рівень справедливості проведеного оновлення судової системи, ризикує судитися з Вищою кваліфікаційною комісією суддів з приводу ненадання нею доступу до публічної інформації. Адже в нашій державі вже давно склалася порочна система, коли судові органи, яких на посади обирає ВККСУ, навіть не

розглядаючи детально справи за участі цього органу, завжди виносять рішення на його користь. Причому такі вердикти рясніють правовими неузгодженостями, безграмотними висновками, дискримінаційними перлами. Наведемо приклад окремої судової справи про невиконання ВККСУ приписів закону про доступ до публічної інформації, адже цей орган має таку самовпевненість, що на будь-які інформаційні запити належної інформації не надає, тож справа завжди має судову перспективу. У справі № 800/333/17 позивач, який був учасником конкурсу до Верховного Суду, що у 2017 році проводився Вищою кваліфікаційною комісією судді України, звернувся до останньої з інформаційним запитом про отримання інформації про результати свого оцінювання в межах публічного конкурсу, яка перебуває в розпорядженні владного суб'єкта. Тобто, у запиті мова йде про інформацію, яка стосується безпосередньо певної особи. Дана інформація потрібна їй для реалізації суспільного інтересу стосовно справедливості оцінок конкурсу, тож має ознаки публічної. Адже вона дозволить оцінити та порівняти підходи відповідача до оцінювання подібних результатів і виявити протиправність та вибірковість оцінювання або спростувати такі підозри. Запит такої інформації був здійснений відповідно до нормативно встановлених правил. Згідно з ч. 2 ст. 19 ЗУ «Про доступ до публічної інформації» запитувач має право звернутися до розпорядника інформації із запитом на інформацію незалежно від того, стосується ця інформація його особисто чи ні, без пояснення причини подання запиту.

Відповідно до правила ст. 1 Закону України «Про доступ до публічної інформації» публічна інформація - це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом. Публічна інформація є відкритою, крім випадків, встановлених законом. Запитана інформація не є обмеженою ні за законом, ні за будь-якими підзаконними актами. Обмеження доступу до інформації здійснюється відповідно до закону при дотриманні сукупності таких вимог: виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя; розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам; шкода від оприлюднення такої

інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні (ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації»).

Оскільки за традицією ВККСУ не надала відповіді на запит про інформацію, розгляд питання перейшов у площину судового спору. Але ж згідно з новітнім процесуальним законодавством, всі скарги на неправомірність діянь Вищої кваліфікаційної комісії суддів України в спеціальному порядку розглядаються відразу Верховним Судом, тобто тією інституцією, яку нещодавно обрала ВККСУ, причому, як слідує із змісту позову та підтверджується висновками фахівців, далеко у не прозорий та чесний спосіб. Тож відразу виникає питання, чи може орган, який обраний відповідачем у справі, справедливо розглянути спір, якщо такий розгляд поставить під обґрунтований сумнів легітимність обрання на посади багатьох його членів? Питання, звісно, риторичне. То підтвердив і розгляд справи № 800/333/17 [4]. Суд проявив чудові здібності підлаштування до бажань свого контролюючого органу. Так, ВККСУ, як вказувалося, ніяк не аргументувала свою відмову у наданні запитуваної позивачем публічної інформації. Розуміючи, що судова відмова на кшталт «тому, що так треба» не буде вважатися обґрунтованим та законним рішенням, суд проявив значну винахідливість та кмітливість при конструюванні завідомо замовного вердикту. Зокрема, в ньому було сказано про відсутність у органу влади обов'язку надавати запитувану інформацію, тому що вона становить загрозу авторитету і неупередженості правосуддя. Ось так, ні більше, ні менше. Інакше кажучи, знання особи про те, як відбувалося її кваліфікаційне оцінювання, які помилки вона здійснила за результатами практичного завдання, підірве авторитет національної правозастосовної системи. І це при тому, що закон «Про судоустрій і статус суддів» неодноразово вказує на прозорість процедури добору суддів, участь кандидатів у процесі оцінювання тощо.

Насправді ж, авторитету правосуддя може зашкодити публічна інформація, яка оприлюднює негативні моменти в його діяльності, різноманітні зловживання. Якщо ВККСУ чесно, справедливо та об'єктивна проводила свою діяльність із оцінювання кандидатів на посади суддів Верховного Суду, інформація про це аж ніяк не може в принципі зашкодити авторитету судової системи, і навпаки. Отже, комісії є що приховувати, це скоріш за все серйозні зловживання в процесі добору, які, на переконання багатьох дослідників питання, межують із злочинними проявами. Саме така негативна інформація про грубі порушення членами ВККСУ при проведенні конкурсу до Верховного Суду, звісно, може зашкодити авторитетові правосуддя. Але такий крок, як оприлюднення інформації про зловживання, слід зробити з метою очищення влади та

усунення подібних недоліків в подальшому. Приховування ж подібної інформації із за діянням для цього судових органів держави є злочином проти правосуддя. І падіння авторитету правосуддя за таких обставин неминуче, що наочно показує нинішній стан довіри (краще сказати – недовіри) до національної системи судівництва.

Повертаючись до справи № 800/333/17, маємо відзначити, що Верховний Суд при розгляді справи взагалі «не помітив», що закон вказує на обов'язкову наявність сукупності вказаних у ст. 6 ЗУ «Про доступ до публічної інформації» ознак, як умову можливої відмови у наданні особі публічної інформації. Один із таких чинників, який обов'язково має бути присутнім, аби інформація визнавалася обмеженою в доступі, є вчинення обмеження в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку. Іншим обов'язковим чинником має бути факт того, що шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні. За приписом ст. 77 КАСУ презумпція доказування в адміністративному процесі покладається на відповідача – суб'єкта владних повноважень. Між тим, Вища кваліфікаційна комісія суддів України абсолютно не обтяжувала себе будь-якими доказами наявності загрози від надання інформації запитувачу національній безпеці, територіальній цілісності або громадському порядку та ніяким чином не аргументувала факт перевищення шкоди від оприлюднення такої інформації над суспільним інтересом в її отриманні. Відповідач взагалі у процесі і досудовій переписці ніколи не ставив такі складні оціночні питання на розгляд, а словосполучення «трискладовий тест» він жодного разу не використовував, не коментував чи якимось аргументував. Всю роботу щодо обґрунтування неаргументованих заперечень проти позову замість відповідача зробив суд. У такий спосіб судовий орган порушив низку принципів справедливого судочинства, таких як безсторонність, рівність сторін, побудова вердикту виключно на підставі доказів тощо.

До цього слід також додати, що правило про трискладовий тест вимагає не лише зазначення правової підстави для обмеження інформації у доступі (загрозу підтримання авторитету і неупередженості правосуддя), а й аргументовано обґрунтувати і таким чином доказати її. Тож, навіть згадка суду (повторюю, не відповідача, який про це не виказав жодного слова) про трискладовий тест без чіткого аналізу його практичного застосування до витребуваної інформації не має значення. З відмови у доступі до публічної інформації повинно вбачатися: 1) якому з перелічених у пункті 1 частини другої статті 6 Закону «Про доступ до публічної інформації» інтересів відповідає обмеження, а також чому обмеження доступу відповідає зазначеному інтересу; 2) у чому конкретно

полягає шкода правомірному інтересу; яким є причинно-наслідковий зв'язок між наданням доступу та можливим настанням шкоди; чому ця шкода є істотною; яка ймовірність настання шкоди внаслідок надання доступу до інформації (пункт 2 частини другої статті 6 Закону); 3) чому шкода від надання інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні (пункт 3 частини другої статті 6). Відсутність висновку розпорядника інформації щодо наявності хоча б однієї зі згаданих трьох підстав "трискладового тесту" означає, що законних підстав для обмеження доступу до інформації немає, а відмова у доступі до публічної інформації є необґрунтованою. Тому якщо під час розгляду справи в суді буде з'ясовано, що відмовляючи у задоволенні запиту на інформацію розпорядник не застосовував "трискладового тесту" або застосовував його лише частково, то це є підставою для визнання такої відмови розпорядника протиправною [5, п. 6.2]. Втім, з матеріалів справи чітко видно, що жодного обґрунтування загрози підтримання авторитету і неупередженості правосуддя внаслідок надання запитуваної інформації про себе у судовому рішенні у справі № 800/333/17 немає. І, передовсім, тому, що його об'єктивно не існує.

Тож, віднесення відповідачем запитуваних позивачем відомостей до службової інформації є неправомірним. А відмова розпорядника публічних даних надати їх для ознайомлення запитувачеві - не законна і не може застосовуватися, як така, що відверто суперечить акту вищої сили – Закону України «Про доступ до публічної інформації». Вся запитана інформація є відкритою і мала надаватися за інформаційним запитом особи.

Література:

1. Справа № 800/333/17. Архів Касаційного адміністративного суду Верховного Суду за 2017 рік.
2. Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України № 10 від 29 вересня 2016 року «Про практику застосування адміністративними судами законодавства про доступ до публічної інформації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010760-16>

ВИЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ФІЗИЧНУ ОСОБУ У СКЛАДІ ОБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ МІЖНАРОДНИМ ТА НАЦІОНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Мошняга Любов Володимирівна

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства
Центральноукраїнського інституту «ПрАТ «ВНЗ» МАУП»*

Присяч Наталія Дмитрівна

*старший викладач кафедри правознавства Центральноукраїнського
інституту «ПрАТ «ВНЗ» МАУП»*

Дидюк Ірина Леонідівна

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства
Центральноукраїнського інституту «ПрАТ «ВНЗ» МАУП»*

Інформація про фізичну особу активно використовується між суб'єктами, у зв'язку з чим вона і є предметом цивільних правовідносин. Розширення таких правовідносин пов'язано з можливістю системного збереження інформації про особу, що спрощує обмін відомостями про неї.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про захист персональних даних» персональні дані – це відомості або сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована [1]. Отже, законодавець ототожнює інформацію про фізичну особу та її персональні дані. На сьогодні, це є певною проблемою, оскільки розвиток інформаційного суспільства призводить до того, інформація про фізичну особу є більш широкою категорією, ніж персональні дані. Зокрема, стосовно особи формуються дані (метадані), інформація про її приватне життя, відомості власного характеру, що поширюються особою про себе у соціальних Інтернет-мережах тощо. Крім того, зміст інформації про фізичну особу не збігається зі змістом інформації про юридичну особу, що обумовлює необхідність окремого розгляду змісту інформації вказаних осіб. Тому слід звернутися до дослідження окресленої проблематики.

Для виявлення змісту інформації про фізичну особу необхідно виявити відмінність цього терміну від вже існуючих понять, зокрема таких, як персональні дані. Перший у світі спеціальний закон про захист персональних даних був прийнятий німецькою землею Гессен у 1970 році. Пізніше, у 1977 році був прийнятий Федеральний закон ФРН «Про захист персональних даних», а у 1983 році Федеральний Конституційний Суд Німеччини сформував право кожного на інформаційне самовизначення [2, с. 45]. Після цього на європейському рівні починає стрімко розвиватися

законодавча регламентація категорій «приватність» та «персональні дані», при цьому ці поняття були пов'язані саме з інформаційною самовизначенністю особи.

Серед міжнародно-правових документів, які були прийняті та спрямовані на захист персональних даних, можна назвати: Рекомендацію Ради Організації по економічному співробітництву і розвитку, що стосуються основних положень захисту недоторканості приватного життя та міжнародних обмінів персональними даними від 23 вересня 1980 року [3, с. 220]; Конвенцію Ради Європи «Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних» № 108 від 28 січня 1981 року [4]; Директиву Європейського парламенту і Ради ЄС «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних» від 24 жовтня 1995 року № 95/46/ЄС [5]; Директиву Європейського Парламенту і Ради ЄС стосовно обробки персональних даних та захисту конфіденційності в секторі електронних засобів зв'язку (Директива про конфіденційність і електронні засоби зв'язку) від 12 липня 2002 року № 2002/58/ЄС [6]. Нині у Єврокомісії ЄС на порядок денний внесено питання щодо вивчення можливості запровадження у національне та міжнародне законодавство такої нової юридичної категорії як «право власності людини на свої персональні дані» [7, с. 35]. Такий підхід вказує, що персональні дані розглядаються як окремий об'єкт правовідносин у цивільних відносинах та є інформацією, що ідентифікує конкретну особу.

Поняття персональні дані встановлюється у міжнародному та національному законодавстві. Згідно зі ст. 2 Конвенції № 108 персональні дані означають будь-яку інформацію, яка відноситься до конкретно визначеної особи або до особи, яка може бути конкретно визначеною [4]. У ст. 2 Директиві № 95/46/ЄС встановлено, що особисті дані – будь-яка інформація про фізичну особу – ідентифіковану або таку, що може бути ідентифікована [5].

Національним законом про персональні дані має заборонятися збирання, зберігання, використання та поширення без згоди суб'єкта даних лише вразливих персональних даних, а не взагалі усіх персональних даних, як це зроблено у Законі України «Про захист персональних даних» [1]. Тому міжнародним і національним законодавством персональні дані розглядаються як інформація про фізичну особу, що спрямована на ідентифікацію фізичної особи. Отже, можна стверджувати, що персональні дані віднесено до інформації, яка має ідентифікаційний зв'язок з фізичною особою.

Визначення поняття персональні дані наводиться в абз. 8 ст. 2 Закону України «Про захист персональних даних» [1]. Але законодавством України не встановлено чіткого переліку відомостей про фізичну особу, які є персональними даними, задля можливості

застосування положень Закону до різноманітних ситуацій, у тому числі при обробці персональних даних в інформаційних (автоматизованих) базах та картотеках персональних даних, що можуть виникнути у майбутньому.

Про постійне оновлення поняття персональних даних свідчать зміни у законодавстві, зокрема у 2014 р. було змінено розуміння біометричних даних, як сукупності даних про особу, зібраних на основі фіксації її характеристик, що мають достатню стабільність та істотно відрізняються від аналогічних параметрів інших осіб (біометричні дані, параметри – відцифрований підпис особи, відцифрований образ обличчя особи, відцифровані відбитки пальців рук (п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»)) [8].

Розмежування категорій «інформація про фізичну особу» та «персональні дані» можливо через аналіз складу інформації, яка не може відноситися до персональних даних. Так, у п. 1 ст. 8 Директиви № 95/46/ЄС закріплено, що держави-учасники забороняють обробку персональних даних, що розкривають расове або етнічне походження, політичні погляди, віросповідання чи філософські погляди, членство у професійній спілці, а також обробку даних, що стосуються здоров'я чи інтимного життя. Ця стаття визначає і чіткі випадки-винятки, коли така інформація про особу може бути розкрита [5].

Отже, існує інформація про фізичну особу, яка не може бути віднесена до персональних даних, зокрема інформація про приватне життя людини. Це надає можливість стверджувати, що «інформація про фізичну особу» та «персональні дані» не є тотожними. Для подолання термінологічної невизначеності щодо цих категорій варто рекомендувати у законодавстві чітко встановити систему даних про особу, що складає персональні дані. Оскільки, відсутність складу персональних даних у законодавстві відкриває шлях до зловживання суб'єктивним правом на отримання таких даних від особи.

Підсумовуючи наведені визначення персональних даних можна стверджувати, що персональні дані відносяться до нематеріальних благ. Крім того, причини спеціального виділення поняття «персональні дані» із загальної маси різноманітних даних пов'язано з тим, що вони є одним із найбільш важливих, делікатних та вразливих атрибутів життя людини, що потребує захисту за допомогою юридичних та організаційних засобів. У зв'язку з тим, що персональні дані є невідчужуваними від особи, вони можуть бути віднесені до нематеріальних благ, котрі потребують особливої правової охорони.

Література:

1. Про захист персональних даних : закон України від 01.06.2010 р. № 2297 – VI [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.
2. Лушникова М. В., Лушников А. М. Право на інформацію суб'єктів трудового права / М. В. Лушникова, А. М. Лушников // Государство и право. – 2004. – № 6. – С. 42–48.
3. Доступ до інформації та електронне урядування / Автори- упорядники М. С. Демкова, М. В. Фігель. – К. : Факт, 2004. – 336 с.
4. Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних : Конвенція № 108 Ради Європи від 28.01.1981 р. [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_326.
5. Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних : Директива Європейського парламенту і Ради ЄС від 24.10.1995 № 95/46/ЄС [Електронний ресурс] / Офіційний веб- сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_242.
6. Директива Європейського Парламенту і Ради ЄС стосовно обробки персональних даних та захисту конфіденційності в секторі електронних засобів зв'язку (Директива про конфіденційність і електронні засоби зв'язку) від 12.07.2002 року № 2002/58/ЄС [Електронний ресурс] / 196 Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_b34.
7. Баранов А. А., Брыжко В. М., Базанов Ю. К. Защита персональных данных / А. А. Баранов, В. М. Брыжко, Ю. К. Базанов. – К. : Национальное агентство по вопросам информатизации при Президенте Украины, 1998. – 128 с.
8. Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус : закон України від 20.11.2012 № 5492 – VI [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5492-vi>.

РОЗВИТОК ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ОСНОВ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ: ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ

Іванова Тетяна Миколаївна

*студент магистратури Центральноукраїнського інституту
«ПрАТ «ВНЗ» МАУП»*

Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки [1] та Національна стратегія у сфері прав людини [2] вказують на проблемний стан української адвокатури та сфери надання правової допомоги. Окремі передумови та перспективи таких реформ уже окреслювалися нами раніше та було зроблено висновок, що кожний з визначених напрямків реформування потребує розробки комплексу заходів, чіткого плану дій та етапів його реалізації, які мають відповідати критеріям послідовності, своєчасності, ефективності [3]. Потребують реформування й функціональні та організаційні основи адвокатури.

У зв'язку з проведенням в Україні судово-правової реформи у правовій науці виникла дискусія щодо наділення адвокатури новими функціями, такими, наприклад, як функція медіації, ескроу-агента, здійснення адвокатурою фідуціарної діяльності.

Найбільш дослідженим аспектом цього питання сьогодні є проблема участі адвоката у медіації.

Хоч у наукових дослідженнях з питань участі адвоката у медіації вказується на належність медіації до адвокатської діяльності, у них відсутні вагомі аргументи на користь того, чому участь адвоката у медіації необхідно визнати окремим видом адвокатської діяльності. У цих дослідженнях зосереджено увагу більше на тих позитивних наслідках, що дає процесу медіації участь у ній адвоката як медіатора чи представника сторони конфлікту.

Відповідь на питання щодо можливості визнання медіативної діяльності видом адвокатської діяльності необхідно шукати у функціональних основах медіативної та адвокатської діяльності, чи є вони схожими настільки, що можуть бути об'єднані, та чи не містять вони взаємовиключних основ. Медіація – позасудова процедура врегулювання конфлікту (спору) шляхом переговорів сторін конфлікту за допомогою

одного або кількох нейтральних посередників (медіаторів). Особливостями процесу медіації є чітка структурованість та гнучкість, а також орієнтованість на пошук взаємовигідного рішення, що враховувало б інтереси кожного.

З наведеного випливає, що фактично медіація у науці зводиться та, більш ймовірно, що й у законодавстві буде зводиться до посередництва. Незважаючи на спроби науковців розмежовувати посередництво та медіацію [4, с. 16–18], ці спроби не є вдалими. Медіативна діяльність за своїм змістом є діяльністю з посередництва між сторонами конфлікту (причому цей конфлікт не завжди є правовим за своїм змістом), метою чи завданням якої є сприяння цим сторонам конфлікту самостійно врегулювати спір, що виник між ними. Натомість, як було обґрунтовано вище, основною функцією адвокатури є надання правової допомоги. Згідно зі ст. 1 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатською діяльністю є незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту.

Наведене чітко виявляє відмінності між медіативною та адвокатською діяльністю, оскільки сутність першої полягає у посередництві, а сутність другої – у наданні правової допомоги. Однак звідси цілком логічно постає нове питання, чи не є медіація як посередництво різновидом правової допомоги, яку може надавати адвокат, і, відповідно, й охоплюватися самостійним різновидом адвокатської діяльності, хоча б тому, що у науковій літературі медіація розглядається як допомога.

Твердження про медіативну діяльність як допомогу є цілком обґрунтованим. Дійсно, медіатор допомагає сторонам конфлікту знайти його вирішення. У разі, якщо спір сторін конфлікту матиме правовий характер, то і діяльність медіатора полягатиме у наданні правової допомоги, і у цьому медіація та адвокатська діяльність є схожими. Однак зазначене не дає підстав для ототожнення медіації та адвокатської діяльності. Сутність медіації не зводиться до надання правової допомоги, оскільки остання не є її призначенням, не є настільки важливим, щоб відображати функціональне призначення медіації. Якщо йти таким шляхом, то можна й нотаріальну діяльність чи здійснення правосуддя розглядати як правову допомогу, оскільки нотаріус та суддя також фактично допомагають суб'єктам правовідносин у вирішенні їх правових проблем. Наприклад, нотаріус для посвідчення будь-якого договору повинен узгодити бажання його сторін, що більше наближає нотаріальну діяльність до медіативної діяльності, аніж адвокатську діяльність.

Безумовним чинником, який, не дає можливості розглядати медіацію як вид адвокатської діяльності, є суперечність медіативної діяльності основоположній функціональній засаді адвокатської діяльності – неможливості адвоката надавати правову допомогу одночасно кільком особам, інтереси яких суперечать одне одному. Адвокат повинен керуватися у своїй діяльності виключно інтересами клієнта, медіативна ж діяльність зобов'язує його бути незалежним від клієнта.

Ураховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що участь адвоката у медіативній діяльності є необхідною, але лише як представника сторони конфлікту. Безумовно, сьогодні досягнення примирення сторін на засадах, що влаштовує клієнта, можна розглядати лише як похідне завдання адвоката у тій чи іншій справі, що реалізується адвокатом під час виконання окремих досліджених нами підфункцій у межах загальної функції надання ним правової допомоги. У разі участі адвоката у процедурі медіації як медіатора він перестає бути адвокатом як особою, яка здійснює адвокатську діяльність, та стає особою, що здійснює медіативну діяльність. Адвокат може за своїми знаннями, досвідом та характеристиками здійснювати медіативну діяльність, але ці дві сфери в його діяльності не можуть перетинатися. Медіативна діяльність може бути одним із видів діяльності у сфері права, водночас вона не може бути видом адвокатської діяльності.

Література:

1. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015 // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show>
2. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 25.08.2015 р. № 501/2015 // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/501/2015>
3. Бакаянова Н. М. Реформи в адвокатурі: передумови та перспективи / Н.М. Бакаянова // Адвокатура: минуле та сучасність: матер. V міжнар. наук. конф., 14 листопада 2015 р. – Одеса, 2015. – С. 24–27.
4. Біцай А. В. Організаційно-правові засади участі адвоката в медіації : дис.... канд. юрид. наук: 12.00.10 / Біцай Анна Володимирівна; КНУ ім.Т.Шевченка. – Київ, 2015. – 246 с.

СЛІДЧИЙ ОГЛЯД У СПРАВАХ ПРО КРАДІЖКУ МАЙНА ГРОМАДЯН НА ПАСАЖИРСЬКОМУ ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

Мацішин В'ячеслав Станіславович

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ

Розслідування злочинів проти власності на об'єктах залізниці здійснюється в складних умовах, зумовлених в основному, цілодобово працюючим транспортом, його підвищеною небезпекою, значною концентрацією людей на вокзалах, станціях, в поїздах, інтенсивною міграцією громадян, зосередженням на даних об'єктах великих обсягів перевезених вантажів, а також значною протяжністю ділянок обслуговування залізниці.

Розслідування крадіжок майна громадян на залізниці відрізняються від територіального ще й тим, що слідчим та працівниками оперативного підрозділу кожен раз має виконуватися значний обсяг робіт за вкрай короткий проміжок часу. Крім того, початковий етап розслідування таких кримінальних правопорушень набуває проблемно-ситуаційного характеру, що зумовлено нестачею вихідної інформації, часто характеризується крайньою напруженістю. При цьому, вибір слідчим тактичних прийомів і методів розслідування крадіжок на залізниці, часто утруднений обмеженістю знань у сфері функціонування залізниці, які в більшості випадків набуваються з досвідом подібних розслідувань.

Враховуючи динамічність функціонування залізниці, огляди місця події у справах про крадіжки майна громадян зазвичай проводяться на таких об'єктах: станції (зупиночні пункти), вокзали, в пасажирських поїздах приміського сполучення, далекого прямування і місцевого призначення. Своєчасність отримання повідомлення про крадіжку майна громадян на залізниці і невідкладний виїзд слідчо-оперативної групи до місця вчинення правопорушення, злагожденість дій членів такої групи, сприяють швидкому встановленню винних осіб, свідків, іноді і самих потерпілих, збереженню слідів та предметів, які можуть бути втрачені в умовах постійного курсування залізничного транспорту і переміщення громадян.

Повідомлення і заяви про крадіжки майна громадян на залізниці, повинні бути максимально повними, щоб аналізуючи їх, слідчий міг подумки уявити картину події, припустити можливе місце розташування слідів, використовуючи знання про типовий механізм слідоутворення, визначити оптимальний склад слідчо-оперативної групи, обміркувати

послідовність дій її учасників. Складність роботи з розкриття та розслідування крадіжок майна громадян на об'єктах залізниці обумовлена постійним пересуванням залізничного транспорту і коротким часом перебування на таких об'єктах людей, що вимагає негайного вирішення питання забезпечення охорони місця крадіжки з метою збереження слідів, предметів та речей, що мають в перспективі доказове значення, і одночасного опитування громадян про обставини події, що відбулася. Ця функція частково може покладатися на працівників оперативних підрозділів, які територіально обслуговують залізницю, патрульних поліцейських, а також працівників залізниці [3, с. 143].

Огляд місця події у справах про крадіжки майна громадян на об'єктах залізниці, поблизу неї, а також в залізничному рухомому складі здійснюється за загальними правилами огляду як слідчої дії, але з урахуванням деяких особливостей.

Перед проведенням огляду слідчому доцільно отримати від працівників залізниці графік руху поїзда, (в разі відхилення поїзда від графіка руху – довідку про час прибуття (відправлення) поїзда або про час проходження певної ділянки шляху); встановити ділянку місцевості по швидкостемірній стрічці; юридичну адресу платформи станції, на якій стояв поїзд в момент вчинення крадіжки.

Прибувши на місце вчинення крадіжки слідчий візуально оцінює матеріальну обстановку, визначає межі та основні вузли огляду. В процесі огляду, він вирішує низку тактико-криміналістичних завдань: вивчає матеріальну обстановку місця події, з метою з'ясування характеру і обставин події, відновлює її картину; виявляє, фіксує, вилучає сліди кримінального правопорушення та оцінює їх; отримує вихідну інформацію для висунення версій про механізм події, її учасників і т. ін.; використовує отримані відомості з метою організації розшуку злочинця за «гарячими слідами» та інших розшукових заходів.

На місці події слідчий повинен негайно з'ясувати, чи не внесені зміни в обстановку після виявлення зникнення речей громадянина, а якщо внесені, то з чим це пов'язано.

Огляд доцільно проводити за участі заявника, який може вказати конкретне місце крадіжки, вчиненої на території залізничної станції або зупинкового пункту; ділянці місцевості, що прилягає до залізничної колії; у вагоні поїзда, будівлі вокзалу. На цій же стадії здійснюється пошук слідів крадіжки, предметів з яких можна отримати відомості про особу злочинця.

До участі в огляді можуть залучатися: черговий по станції (вокзалу), поїзні диспетчери, колійні майстри, оглядачі вагонів, складачі поїздів, квиткові касири та інших працівників залізниці.

На статичній стадії огляду місця крадіжки, слідчий визначає спосіб дослідження обстановки місця правопорушення (концентричний, ексцентричний, фронтальний або «лінійний»).

На початку огляду фіксується загальний вигляд місця крадіжки, початкове місцезнаходження та взаємне розташування предметів за допомогою технічних засобів, що забезпечують наочне зображення матеріальної обстановки злочину. Оглядаючи купе вагона, звідки були викрадені речі, слідчий встановлює одну з найважливіших обставин, що входить до предмету доказування – місце вчинення злочину, яке часто не збігається з місцем його виявлення, зважаючи на рух поїзда. У даному випадку, доцільно з'ясувати у потерпілого, його попутників, коли вони останній раз бачили викрадені предмети до виявлення їх зникнення.

Завершивши загальний огляд, слідчий плавно переходить до детального вивчення матеріальної обстановки місця злочину. На цій стадії, він встановлює шляхи приходу і відходу злочинців, їх кількість, роль кожного; спосіб вчинення крадіжки; характер дій з підготовки, вчинення та приховування правопорушення; факт застосування із злочинною метою алкогольних виробів, медичних засобів з метою введення жертви в безпорадний стан. Слідчий визначає предмети, що були використані в якості знарядь злочину для подолання різних перешкод (наприклад, для зламування замикаючих пристроїв сумок, валіз пасажирів); робить припущення про можливі місця переховування і збуту викрадених речей. Ретельному огляду в купе вагона піддаються дверні ручки, верхні і нижні полиці, рундуки, сумки та валізи котрі там зберігаються, столик з розташованими на ньому предметами, продуктами харчування і т. ін. Крім цього, на станціях та зупиночних пунктах оглядається саме місце злочину і прилегла до нього територія, з метою виявлення слідів крадіжки та предметів, що мають значення для її розслідування. Встановлення особи злочинця здійснюється шляхом ідентифікації його за виявленими слідами; загубленими і випадково залишеними речами; часом, місцем, способом вчинення, предметами злочинного замаху [3, с. 145].

Несприятливі погодні умови та постійний пасажиропотік на об'єктах залізничного транспорту, можуть спричинити втрату слідів злочину, якщо вчасно не вжити заходів до їх збереження і не забезпечити належну охорону місця крадіжки.

Сліди злочину і предмети доцільно оглядати за участю спеціаліста, який може проконсультувати слідчого, надати технічну допомогу у фіксації, вилученні, пакуванні виявлених матеріальних об'єктів. Корисною може виявитися інформація з розшифровок швидкісних стрічок, інших подібних носіїв, що дозволить встановити, на яких ділянках залізниці відбувалося зниження швидкості поїзда або було

зірвано стоп-кран. Тоді огляду піддають як сам вагон поїзда, так і перегін, на ділянці якого можуть знаходитися викинуті злочинцем викрадені речі або предмети, що йому належали.

Придатність до ідентифікації слідів злочину забезпечується дотриманням слідчим криміналістичних правил роботи з ними. Так у перспективі, вивчення слідів рук вилучених з місця крадіжки дозволяє встановити особливості поверхні долонь, стать, зріст, професію особи; вивчення слідів взуття – розмір, особливості ходи; слідів зубів – індивідуальну будову зубного апарату, наявність і особливості протезів. А ретельне вивчення переліку викрадених предмети – може надати слідчому інформацію про інтереси, захоплення, потреби злочинця. Огляд загублених або випадково залишених правопорушником речей дає змогу отримати відомості, що характеризують особу злочинця. У даному випадку, доцільно перевірити версію про те, що ці речі можуть бути залишені злочинцем спеціально, для введення в оману слідчого та працівників оперативного підрозділу [2, с.196-197]. Виявлення, вилучення і дослідження мікрооб'єктів, відбір запахових слідів також надають допомогу в розшуку злочинця та розкритті крадіжки. Усі зазначені сліди та предмети, в ході огляду, фотографуються за правилами детальної фотозйомки.

На підставі отриманої під час детального огляду криміналістично значимої інформації, працівники оперативного підрозділу здійснюються пошукові заходи, до яких можуть залучатися працівники залізниці. До переслідування, виявлення та затримання злочинця доцільно залучати кінолога зі службово-розшуковою собакою.

Криміналістично значима інформація про прикмети розшукуваного злочинця і індивідуальні особливості вкрадених речей повинна невідкладно надсилатися до відповідних територіальних підрозділів поліції, а також використовуватися в ході проведення загороджувальних заходів на вокзалах та в аеропортах.

Також доцільно вилучити відеозаписи відеокамер спостереження вокзалу (вокзалів), які зафіксували крадіжку або її наслідки (як правило, огляд відеокамер вокзалу охоплює практично всі платформи і типові місця пересування пасажиропотоку).

Узагальнення матеріалів слідчої практики показує, що основними недоліками слідчого огляду у справах про крадіжки майна на пасажирському залізничному транспорті такі: неправильно вказуються назви об'єктів транспорту, які знаходяться на місці огляду; неточно та неповно описуються сліди злочину та обстановка на місці його вчинення; вилучаються не всі виявлені на місці події сліди та предмети; не у всіх випадках проводяться необхідні вимірювання; якщо проводиться фото- та відеозйомка, то знімки чи відеозапис або відсутні або неналежної якості;

не додаються чи складаються неналежним чином плани та схеми [1, с. 287].

Заключний етап огляду місця події полягає в оформленні ходу і результатів слідчої дії протоколом, складанні планів, схем та креслень.

Література:

1. Заяць Д.Д., Поєдінцева М.О. Особливості порушення кримінальної справи про крадіжки у пасажирів залізничного транспорту. *Форум права*. 2011. № 4. С. 284-288. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-4/11zddpzt.pdf>
2. Коваль Ю.Є. Спосіб вчинення крадіжок у пасажирів залізничного транспорту. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2013. Вип. 10. С. 194-197.
3. Левшук О.И. Организационные основы и этапы проведения осмотра места кражи имущества граждан, совершенной на объектах железнодорожного транспорта. *Криміналістичний вісник*. 2008. № 1 (9). С. 142-147.

ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВОДНОГО ЗАКОНОДАСТВА

Судець Олена Миколаївна

аспірант Національної академії управління, м. Київ, Україна

Кримінально-правова охорона водних об'єктів у нашій державі має глибоке історичне коріння (витоки). Їх можна з'ясувати лише в аспекті взаємин людини (суспільства) і природи. Разом з тим, аналізуючи історію взаємодії людини з певними природними об'єктами, у відносинах між людьми, зокрема, щодо водних і питань походження проблеми навколишнього природного середовища (в тому числі й витоків кримінально-правової охорони водних об'єктів, бо така не підлягала самостійному дослідженню), на прикладі розвитку людського суспільства і законодавчих ідей з охорони вказаних природних об'єктів, В.К. Матвійчук узагальнює доктринальну еволюцію, дотримуючись висновку про існування шести загальнолюдських різних за часом і силою впливів людей на природу, а для нашої країни – восьми історичних періодів. Вони не суперечать, на думку вказаного вченого, історичній періодизації, яку пропонують історики та юристи. До цієї періодизації автор схиляється в дослідженні, виходячи з того, коли людина – похідна від природи – почала експлуатувати водні об'єкти [1, с. 13].

Дослідження розвитку водного законодавства та норм про кримінальну відповідальність за його порушення дозволив виділити 6 етапів: 1) Русько-Литовський період – IX – XIV століття; 2) період російсько-австрійського законодавства (XIV – XVIII ст.); 3) XVIII – початок XIX ст. – період удосконалення кримінальної відповідальності за досліджувані злочини; 4) друга половина XIX – 1917 р.; 5) Радянський період (1917 – 1991 рр.); 6) кримінально-правова відповідальність за водні правопорушення з 1991 р. по теперішній час.

Русько-Литовський період – IX – XIV століття, коли відповідальність за незаконні зазіхання на водні біоресурси виражалася у окремих нормах «Руської правди» та нормах польсько-литовських актів і відповідальність формулювалася виділенням окремих санкцій у різних актах (литовські статuti, Гірничий статут тощо). Ймовірно, це було пов'язано з тим, що Судебник не змінив «юридичних вірувань і поглядів народу, ... а залишив їх такими, якими вони були в «Руській Правді» та інших пам'ятках колишнього часу; важливих нових законів Судебник в собі не містив, тому одночасно з ним у багатьох місцевостях Росії мала силу «Руська Правда» і різні статутні грамоти» [2, с. 81].

Період російсько-австрійського законодавства (XIV – XVIII ст.), коли кримінальна відповідальність встановлювалася в основному за незаконний видобуток водних біологічних ресурсів, у цей період екологічна складова відповідальності ще не набула системного характеру.

XVIII – початок XIX ст. – період удосконалення кримінальної відповідальності за досліджувані злочини, коли окреслилася взаємодія вітчизняної та західноєвропейської традиції законодавчої техніки. Зважаючи на прагнення законодавця систематизувати норми у даній сфері суспільних відносин, автор констатує той факт, що законодавство з кримінально-правової охорони водних біологічних ресурсів у значній мірі було декларативним.

Друга половина XIX – 1917 р. виділена особливостями розвитку кримінально-правових норм у напрямі відповідальності за порушення правил полювання та рибальства, яка входила до складу кримінальних законів.

Радянський період (1917 – 1991 рр.) розвитку кримінально-правової відповідальності за порушення водного законодавства став одним з найбільш продуктивних у контексті формування такої відповідальності у галузевому законодавстві. Паралельно із КК УРСР норми, що встановлювали охорону водних об'єктів, були присутні і у Водному кодексі, а також у численних нормах, які лягли у подальшому у основу розвитку кримінально-правової охорони у період незалежної України.

Водночас кримінально-правова відповідальність за водні правопорушення з 1991 р. по теперішній час характеризується

кодифікаційними тенденціями і спробами залучення ефективних конструкцій країн ЄС, що є перспективою подальших досліджень даної проблематики.

Література:

1. Матвійчук В. К. Витоки, історико-правовий нарис кримінально-правової охорони водних об'єктів і сучасний стан проблеми / В. К. Матвійчук // Юридична наука. - 2016. - № 5. - С. 12-24.
2. Берднік І. В. Історія розвитку кримінального законодавства про відповідальність за незаконний видобуток водних біологічних ресурсів у період Нового часу / І. В. Берднік, С. В. Погребняк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2016. - Вип. 36(2). - С. 80-83.

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ НОРМ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ БУДІВЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Чернюк Ігор Володимирович

аспірант Національної академії управління, м. Київ, Україна

Період формування законодавства про кримінальну відповідальність у будівельній сфері часів Київської Русі характеризується тим, що вперше норми про кримінально-правову охорону прав землевласників і землекористувачів, охорону меж було встановлено в першому збірник норм права Київської Русі — "Руській Правді": за знищення земельної чи бортової межі, або межового знаку ("перетесу"), зробленого на дереві, за незаконний перетин та оранку чужої межі, а також за перегородження її тином передбачалась відповідальність в розмірі 12 гривень (ст. 34 Короткої редакції, ст.ст. 71-72 Просторової редакції "Руської Правди") [1].

В період Гетьманщини характерними рисами розвитку та охорони відносин будівельних відносин згідно з «Правами, за якими судиться малоросійський народ» були зростання і зміцнення перш за все власності козацької старшини, шляхти і церковних організацій. Саме ця власність була об'єктом особливої охорони в тому числі і від самовільного зайняття [2, с. 12].

Після втрати української державності українські землі потрапили до складу двох імперій, переважна більшість Гетьманщини увійшла до складу Російської імперії, частина західноукраїнських земель опинилася у складі Австро-Угорщини, де специфіка кримінальної відповідальності за

порушення будівельного законодавства знайшла свою імплементацію європейської правової традиції.

Знайомство з російським кримінально-адміністративним кодексом – Уложенням про покарання кримінальні та виправні 1866 р. [3] – виявляє цілу низку діянь, караних за законом, в будівельній справі.

Глава VIII кодексу «Про порушення статуту будівельного» містить усього 18 статей, з 1058-ї по 1075-ту. Статті з 1058 по 1065 згруповані у блок «Про порушення загальних правил для виробництва будівель» (Перше відділення). Друге відділення «Про порушення особливих правил для побудови церков православного та інших християнських віросповідань» містить Статті з 1066 по 1067. Третє відділення «Про порушення особливих правил для побудови споруд казенних» об'єднує статті з 1068 по 1072. Нарешті, Статті з 1073 по 1075 згруповані в блок «Порушення особливих правил для побудови будівель громадських» (Четверте відділення) [4, с. 12].

Кримінальна відповідальність за самовільне будівництво та порушення інших норм будівельного законодавства була передбачена в ст. 199 КК РРФСР 1960 року, а згодом і в кримінальних кодексах союзних республік, що були прийняті на початку 60-х років ХХ ст., зокрема в ст. 199 КК УРСР 1960 року. Щоправда, тогочасне законодавство використовувало термін «самовільний захват землі», і лише з 1993 року в КК УРСР 1960 року він був замінений на «самовільне зайняття земельної ділянки». 13 грудня 1968 року в СРСР було кодифіковане законодавство – прийняті Основи земельного законодавства СРСР і союзних республік. А 1970 року у всіх союзних республіках, у тому числі і в УРСР, були прийняті законодавчі акти, які передбачали, що земля перебуває у виключній власності держави і може надаватись лише в користування [5].

У період незалежності України підстави та порядок відповідальності за порушення норм у будівельній діяльності регулюються КУпАП, Кримінальним кодексом України, Законом України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності», постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку накладення штрафів за правопорушення у сфері містобудівної діяльності», а також іншими нормативно-правовими актами. Варто зауважити, що кримінальна відповідальність у сфері містобудування застосовується тільки у разі правопорушення, тобто на таких юридичних підставах як протиправні дії так і бездіяльність правопорушника [6, с. 105].

Отже, розвиток норм про кримінальну відповідальність за порушення будівельного законодавства характеризує чотири основних етапи: період формування законодавства про кримінальну відповідальність у будівельній сфері часів Київської Русі; розвиток кримінально-правової охорони будівництва періоду втрати української

державності, Гетьманщини та імперського періоду Росії та Австро-Угорщини, розвиток кримінально-будівельного права радянського періоду та часи незалежної України. Зазначені періоди демонструють поступове підвищення значущості рівня відповідальності суб'єктів будівельно-кримінальних правопорушень, що підтверджується також закордонною практикою регулювання відповідальності у даній сфері деліктів.

Література:

1. Захарчук В. М. Соціальна зумовленість кримінальної відповідальності за самовільне зайняття земельної ділянки / В. М. Захарчук // Університетські наукові записки. - 2010. - № 3. - С. 169-174.
2. Сидоренко В. В. Правові наслідки самовільного зайняття земельних ділянок : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. – Харків, 2015. – 178 с.
3. Таганцев Н.С. Уложение о наказаних уголовных и исправительных по изданию 1866 года / Н. С. Таганцев. – С.-Петербург: Издания книжного магазина для иногородних, 1873. – 783 с, XII.
4. Макарчук В.С. Будівельне право Російської імперії – етап зародження // Будівельне право: проблеми теорії і практики [зб. наук. пр.]. – Київ–Тернопіль : – 2017. – Матеріали Першої наук.-практ. конф., (Київ, 3 листопада 2017 р.) / Мін-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т будівн. і архіт-ри та ін. – «Економічна думка» – 2017. – С. 11 – 22.
5. Захарчук В.М. Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво за кримінальним правом України: монографія / В.М.Захарчук – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2015. – 214 с.
6. Долинська М.С. До питання відповідальності у сфері містобудівельної діяльності України // Будівельне право: проблеми теорії і практики [зб. наук. пр.]. – Київ–Тернопіль : – 2017. – Матеріали Першої наук.-практ. конф., (Київ, 3 листопада 2017 р.) / Мін-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т будівн. і архіт-ри та ін. – «Економічна думка» – 2017. – С. 104 – 109.

**SKŁAD RADY NADZORCZEJ SPÓŁKI AKCYJNEJ W PRAWIE
POLSKIM I UKRAIŃSKIM**

Nataliia Fihun

*stypendystka Programu Stypendialnego Rządu RP dla Młodych Naukowców,
Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warszawski Polska*

Rada nadzorcza jest organem kolegialnym, o czym świadczy już sama nazwa organu – „rada”. Kolegialność sprawia, że nadzór jest obiektywny, bo działalność jednoosobowej rady byłaby fikcyjna i miałyby charakter subiektywny. Celem tego artykułu jest porównanie osobliwości tworzenia składu rady nadzorczej spółki akcyjnej w prawie polskim i ukraińskim oraz liczby jej członków.

W ustawodawstwie Polski i Ukrainy ustalono minimalną liczbę członków rady nadzorczej. Według art. 385 § 1 KSH rada nadzorcza składa się co najmniej z trzech, a w spółkach publicznych co najmniej z pięciu członków, powoływanych i odwoływanych przez walne zgromadzenie [1]. Ustawa Ukrainy „O spółkach akcyjnych” ustala minimalną liczbę członków rady nadzorczej tylko dla publicznych spółek akcyjnych¹ i nie może być mniejsza niż 5 osób. W innych przypadkach ustawa daje możliwość ustalenia składu ilościowego rady nadzorczej w statucie spółki akcyjnej (*tłum. własne*) [8].

Ustanowienie w aktach prawnych obu państw minimalnej liczby członków rady nadzorczej ma na celu zapewnić wystarczająco skuteczny nadzór nad zarządem, biorąc pod uwagę odpowiednie kwalifikacje członków rady.

Podwyższone wymagania liczebności rady mogą być przewidziane w przepisach szczególnych i, oczywiście, w statucie spółki akcyjnej. Na przykład w polskiej Ustawie z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i niektórych uprawnieniach pracowników zakłada się utworzenie co najmniej 5-osobowej rady w spółkach powstałych w wyniku komercjalizacji niezależnie od tego, czy są one spółkami publicznymi [2].

Maksymalna liczba członków rady nadzorczej spółki akcyjnej nie jest przewidziana ani w prawie polskim, ani ukraińskim, bo nie jest to konieczne. Skład ilościowy rady powinien być optymalny dla spółki, biorąc pod uwagę jej wielkość, specyfikę działalności, strukturę i potrzeby. W komentarzu do Kodeksu spółek handlowych autorstwa prof. Opalskiego i prof. Wiśniewskiego

---

¹ Publiczna spółka akcyjna - spółka akcyjna, w odniesieniu do akcji której dokonano oferty publicznej i/lub akcje której są dopuszczone do obrotu na Giełdzie Papierów Wartościowych w ramach wniesienia do rejestru giełdowego.

podano skutki nadmiernej liczby członków rady nadzorczej, w szczególności: obniżona operatywność i zdolność do efektywnego realizowania zadań, zwiększone koszty nadzoru oraz rozmycie odpowiedzialności za podejmowane decyzje [3].

Liczbę członków rady powinien określać statut – wynika to z art. 304 § 1 pkt 8 i część 11 art. 53 Ustawy Ukrainy „O spółkach akcyjnych”. Statut spółki akcyjnej może ustalać liczbę członków rady nadzorczej poprzez: 1) jej ścisłe określenie, 2) określenie minimalnego składu, 3) określenie maksymalnego limitu składu rady nadzorczej lub 4) określenie minimalnej i maksymalnej liczby członków rady nadzorczej [4].

Podobna jest stanowisko ukraińskiego i polskiego ustawodawstwa w sprawie zmniejszenia liczby urzędujących członków rady poniżej minimum wynikającego ze statutu bądź ustawy. Taka sytuacja może się zdarzyć, na przykład, jeśli nie zostanie wybrana wskazana w statucie liczba osób albo jeżeli w toku kadencji wygasną mandaty niektórych członków rady nadzorczej. W takim przypadku rada traci zdolność do podejmowania uchwał i wyrażania kolektywnej woli, czyli staje się organem „kadłubowym” (termin ten nie funkcjonuje w prawie ukraińskim). Ma to swoje uzasadnienie w kodeksach cywilnych obu państw, tak, art. 38 KC Polski mówi, że osoba prawna działa przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie i w opartym na niej statucie [5]. Podobną treść ma cz. 1 art. 97 Kodeksu cywilnego Ukrainy, że zarządzanie spółką jest prowadzone przez jej organy (*thum. własne*) [7].

Ze względu na kolegialny charakter rady nadzorczej w cz. 2 art. 55 Ustawy Ukrainy „O spółkach akcyjnych” należy zauważyć, że posiedzenie rady nadzorczej jest ważne, jeżeli uczestniczy w nim ponad połowa jego składu. W związku z tym zmniejszenie rzeczywistej liczby członków rady nadzorczej (odnoszące się do przypadków wygaśnięcia mandatów członków rady nadzorczej bez decyzji walnego zgromadzenia przewidzianych w ust. 2 cz. 1 art. 57 ustawy o statucie spółki) poniżej wskazanego poziomu oznacza niemożność przeprowadzenia uprawnionego posiedzenia rady nadzorczej. W tym przypadku Ustawa ma specjalną regulację, przewidzianą w cz. 12 art. 53, zgodnie z którym, jeżeli liczba członków rady nadzorczej, których uprawnienia są ważne, jest mniejsza niż połowa jej składu ilościowego, wybranego zgodnie z wymogami ustawy przez walne zgromadzenie spółki akcyjnej, spółka w ciągu trzech miesięcy musi zwołać nadzwyczajne walne zgromadzenie w celu wyboru pozostałych członków rady nadzorczej, a w przypadku wyboru członków rady nadzorczej w drodze głosowania zbiorczego - w celu wyboru całego składu rady nadzorczej spółki akcyjnej (*thum. własne*) [8]. Moim zdaniem trzymiesięczny termin na zwołanie nadzwyczajnego walnego zgromadzenia jest zbyt duży, ponieważ w trakcie takiego okresu sprawy zaliczane do wyłącznych kompetencji rady nadzorczej nie mogą być rozstrzygane przez jakikolwiek inny organ spółki, poza walnym zgromadzeniem.

W tym kontekście należy również zwrócić uwagę na wyraźnie złe sformułowanie podanej normy. Zgodnie z cz. 2 art. 55 Ustawy Ukrainy „O spółkach akcyjnych”, który określa kworum posiedzeń rady nadzorczej, statutem lub postanowieniem o radzie nadzorczej spółki może być ustalona większa liczba członków rady nadzorczej, niezbędna do uznania jej posiedzeń za kwalifikujące się; jednak przy tym cz. 12 art. 53 tej Ustawy mówi wyłącznie o zmniejszeniu liczby członków rady nadzorczej poniżej połowy jej składu ilościowego jako podstawy obowiązkowego zwołania nadzwyczajnego walnego zgromadzenia. Możliwe jest, że statut spółki przewiduje większe kworum posiedzeń rady nadzorczej (na przykład 75 %), a przy tym zmniejszenie liczby członków rady nadzorczej poniżej takiego wskaźnika nie pociąga za sobą powstania obowiązku spółki zwołania nadzwyczajnego walnego zgromadzenia w celu wyboru pozostałych członków, ponieważ cz. 12 art. 53 Ustawy wskazuje wyłącznie na sytuację, w której liczba członków rady wynosi mniej niż połowę jej składu.

Ponadto pojawia się również pytanie, kto zwołuje nadzwyczajne walne zgromadzenie w określonym przypadku, gdy decyzja o przeprowadzeniu walnego zgromadzenia należy do wyłącznej kompetencji rady nadzorczej, posiedzenie rady nadzorczej jest nieważne z powodu braku ustanowionego przez ustawę lub statut kworum; słowo „spółka”, które jest używane przez ustawodawcę w cz. 12 art. 53 Ustawy Ukrainy „O spółkach akcyjnych”, jest raczej pytaniem niż odpowiedzią na nie. Moim zdaniem wskazane byłoby przewidzenie specjalnej klauzuli w części 2 art. 55 o nierozprzestrzeleniu działania tej normy na wykonywanie przez radę nadzorczą uprawnień do przygotowania i przeprowadzenia Nadzwyczajnego walnego zgromadzenia w przypadkach przewidzianych w cz. 12 art. 53 Ustawy.

Powyższa kwestia jest lepiej uregulowana przez polskiego ustawodawcę, ponieważ z przepisów KSH wynika, że zarząd powinien niezwłocznie zwołać walne zgromadzenie z porządkiem obrad przewidującym uzupełnienie wakatów w radzie bądź zwrócić się do uprawnionego akcjonariusza albo osoby trzeciej o wyznaczenie piastuna, chyba że statut przewiduje inne mechanizmy zapewniające przywrócenie należytego składu rady. Członkowie zarządu odpowiadają karnie za dopuszczenie do tego, że spółka przez czas dłuższy niż 3 miesiące pozostaje bez rady nadzorczej w należyтым składzie, naraża się na ukaranie grzywną do 20 000 zł (art. 594 § 2). Przepisy prawa polskiego w tym zakresie są bardziej rygorystyczne w porównaniu z ukraińskim, co uważam za uzasadnione, ponieważ pełne funkcjonowanie spółki akcyjnej bez legalnej rady nadzorczej jest niemożliwe.

Zgodnie z art. 385 § 1 KSH członków rady nadzorczej powołuje i odwołuje walne zgromadzenie akcjonariuszy, lecz statut może regulować tę kwestię inaczej. Regulacja statutowa może dotyczyć wszystkich albo tylko niektórych członków rady nadzorczej, a także obejmować albo samo

powołanie, albo samo odwołanie bądź też powołanie i odwołanie członka rady nadzorczej. Inny sposób powoływania lub odwoływania członków rady nadzorczej może polegać m.in. na powierzeniu tego prawa: 1) jednemu z akcjonariuszy wskazanemu imiennie; 2) akcjonariuszowi lub grupie akcjonariuszy reprezentujących określoną liczbę akcji lub określony udział w kapitale zakładowym lub dysponujących określoną liczbą głosów na walnym zgromadzeniu; 3) podmiotowi spoza grona akcjonariuszy [4].

Bez względu na postanowienia statutu, Kodeks spółek handlowych przewiduje zawsze możliwość powoływania członków rady nadzorczej „grupami”. Wybór członków rady nadzorczej oddzielnymi grupami ma przede wszystkim na celu ochronę interesów akcjonariuszy mniejszościowych, poprzez umożliwienie im wprowadzenia ich przedstawicieli do rady nadzorczej. Oznacza to, że na żądanie akcjonariuszy reprezentujących co najmniej jedną piątą kapitału zakładowego, na kolejnym walnym zgromadzeniu wybory są przeprowadzane przez grupy akcjonariuszy, które wybierają swoich przedstawicieli do rady nadzorczej. Utworzona w ten sposób grupa wybiera w radzie jedną osobę, nie uczestnicząc w wyborach innych.

Głównym celem normy w art. 385 § 3-9 KSH jest ochrona akcjonariusza mniejszościowego. Jednak akcjonariusz większościowy może również skorzystać z procedury przewidzianej w art. 385 § 3–9 KSH. Krąg osób uprawnionych do złożenia wniosku w związku z tym jest ograniczony prawem jedynie dolną granicą kapitału zakładowego spółki. Zgodnie z tym przepisem przy wyborze co najmniej jednego członka rady nadzorczej w głosowaniu poszczególnych grup uprawnienia wszystkich obecnych członków rady nadzorczej, z wyjątkiem tych powołanych przez podmiot określony odrębną ustawą, kończą się przedwcześnie. Większościowy akcjonariusz może być zainteresowany wyborem członków rady nadzorczej w głosowaniu poszczególnych grup w celu „zwolnienia” rady nadzorczej od członków mianowanych przez akcjonariusza mniejszościowego na podstawie postanowień statutu spółki.

Wybór członków rady nadzorczej według prawa ukraińskiego należy do wyłącznej kompetencji walnego zgromadzenia, jednak sposób ich wyboru zależy od rodzaju spółki akcyjnej. Wybór członków rady nadzorczej spółki publicznej odbywa się wyłącznie w drodze głosowania zbiorczego, chyba że inny sposób jest określony statutem spółki akcyjnej. Należy zauważyć, że głosowanie zbiorcze to głosowanie podczas wyboru organów spółki, gdy łączna liczba głosów akcjonariusza jest mnożona przez liczbę wybieranych członków organu spółki akcyjnej, a akcjonariusz ma prawo oddać wszystkie obliczone w ten sposób głosy na jednego kandydata lub rozdzielić je między kilku kandydatów (p. 9 cz. 1 art. 2 Ustawy) (*tłum. własne*)[8]. Część czwarta art. 42 Ustawy stanowi, że w przypadku wyboru członków rady nadzorczej spółki akcyjnej poprzez zbiorcze głosowanie wybrani do rady nadzorczej są uznawani

za kandydatów, którzy zdobyli największą liczbę głosów akcjonariuszy w porównaniu z innymi kandydatami.

Ponieważ liczenie głosów w głosowaniu zbiorczym odbywa się na zasadzie pomnożenia całkowitej liczby głosów akcjonariusza (łącznie liczby akcji głosujących posiadanych przez akcjonariusza) przez liczbę członków organów wybieranych, podczas tworzenia rady nadzorczej, której członek ma być wybierany w drodze głosowania zbiorczego, należy określić ilościowy skład rady nadzorczej ustanowiony przez walne zgromadzenie, może być określony w statucie i innych wewnętrznych dokumentach spółki zatwierdzonych przez walne zgromadzenie akcjonariuszy (*tłum. własne*) [6]. W związku z tym w głosowaniu zbiorczym członkowie rady nadzorczej są uznawani za wybranych w jej skład, a rada nadzorcza za utworzoną wyłącznie pod warunkiem wyboru pełnego ilościowego składu rady nadzorczej.

Kadencja członka rady nadzorczej zgodnie z ustawodawstwem polskim trwa nie więcej niż 5 lat (art. 386 § 1 KSH). Ponowne powołanie na kolejne terminy (również nie więcej niż pięć lat) jest możliwe, ale nie może być przeprowadzone na więcej niż jeden rok przed końcem obecnej kadencji. Może to być również możliwe, jeśli statut przewiduje częściową aktualizację składu rady, na przykład poprzez losowanie lub na podstawie starszeństwa wyborczego. Wszyscy członkowie mogą być również powoływani na wspólną kadencję, chociaż reguła polega na powoływaniu na poszczególne kadencje. Mandaty kończą się również w przypadku śmierci, rezygnacji i odwołania. Członek rady może zostać zwolniony w dowolnym momencie, chociaż statut może przewidywać ograniczenia wymagające „ważnych powodów”. Odwołany członek rady nadzorczej ma prawo do zgłaszania roszczeń wynikających ze stosunków między nim a spółką, np. stosunków pracy.

Zgodnie z cz. 1 art. 53 Ustawy Ukrainy „O spółkach akcyjnych” członkowie rady nadzorczej spółki akcyjnej są wybierani na okres nie dłuższy niż 3 lata. Statut prywatnej spółki akcyjnej może przewidywać inną kadencję rady nadzorczej, ale taka kadencja nie może przekroczyć trzech lat. Osoby wybrane na członków rady nadzorczej mogą być ponownie wybierane nieograniczoną liczbą razy. Walne zgromadzenie może zdecydować o wcześniejszym rozwiązaniu uprawnień członków rady nadzorczej i równoczesnym wyborze nowych członków w przypadkach, które muszą być przewidziane statutem lub rozporządzeniem rady nadzorczej spółki. Podstawą do podjęcia takiej decyzji, która jest wskazana do ustalenia w statucie, może być, na przykład, ujawnione nadużycia przez osobę na stanowisku, nieuczciwego wykonywania swoich obowiązków służbowych, szkody dla spółki w dużych rozmiarach i tym podobne. Wygaśnięcie mandatu członka rady nadzorczej bez decyzji walnego zgromadzenia z równoczesnym rozwiązaniem umowy ze spółką, zgodnie z Ustawą, następuje w następujących przypadkach (ust. 2 cz. 1 art. 57 UU „O spółkach akcyjnych”):

- na życzenie takiej osoby, pod warunkiem pisemnego zawiadomienia o tym spółki w ciągu dwóch tygodni;
- w przypadku niemożności wykonywania obowiązków członka rady nadzorczej ze względów zdrowotnych;
- w przypadku wejścia w życie prawomocnego wyroku sądu, którym został skazany na karę, co wyklucza możliwość wykonywania obowiązków członka rady nadzorczej;
- w przypadku śmierci, uznania go za ubezwłasnowolnionego, ograniczonego do czynności prawnych, nieobecnego, zmarłego;
- w przypadku otrzymania przez spółkę akcyjną pisemnego zawiadomienia o zastąpieniu członka rady nadzorczej będącego przedstawicielem akcjonariusza.

Wskazana lista podstaw do automatycznego zakończenia uprawnień członka rady nadzorczej nie jest wyczerpująca: statut spółki akcyjnej może stanowić dodatkowe podstawy do zakończenia uprawnień członka rady nadzorczej.

Podsumowując, należy zauważyć, że skład rady nadzorczej powoływany jest zarówno w Polsce, jak i na Ukrainie przez walne zgromadzenie, a jej minimalny skład ilościowy przewidziany jest w ustawodawstwie.

Literatura:

1. Kodeks spółek handlowych: ustawa z dnia 15 września 2000 r., Dz.U. 2000 Nr 94 poz. 1037.
2. O komercjalizacji i niektórych uprawnieniach pracowników: ustawa z dnia 30 sierpnia 1996 r. Dz. U. z 2016 r. poz. 2260.
3. Opalski A., Wiśniewski A. W., Kodeks spółek handlowych. T. 3a, Spółka akcyjna: Komentarz, Art. 301-392. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck 2016.
4. Sołtysiński S., Kodeks spółek handlowych. Tom III. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2013.
5. Kodeks cywilny: ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Dz. U. 1964 Nr 16 poz. 93, poz. 280 ze zm.
6. Алексеева О., Члени наглядової ради акціонерного товариства: особливості взаємовідносин із акціонерним товариством, Форум права, № 2, 2012. <http://www.nbu.gov.ua/ejournals/FP/2012-2/12aoeiat.pdf>.
7. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
8. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#n789>.

ПРОБЛЕМАТИКА УТВОРЕННЯ ОТГ У ПРОЦЕСІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ СЕЛИЩА ОЛЕКСІЇВО-ДРУЖКІВКИ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Василенко Наталя Сергіївна

*магістр історії, учитель історії та правознавства Дружківської гімназії
«Інтелект» Дружківської міської ради Донецької області*

Формування органів місцевого самоврядування, як інституту народовладдя, на теренах України відбувалось протягом всієї історії країни. Основи самоврядування полягають у тому, що населення усвідомлює свою відповідальність за подальший розвиток своєї держави та самостійно вирішує муніципальні проблеми.

В ході дослідження історичних та соціально - політичних етапів розвитку органів самоврядування на території Європи та України можна визначити, що місцева влада на українських теренах формувалась як інститут народовладдя, змінюючи вектор з західного на східний. Здебільшого демократичні форми управління переважали та давали ефективні результати. Слов'янське суспільство в додержавний період та в часи правління перших київських князів побудувало такі форми управління, які були взірцем державотворення в середньовічній Європі. Майже на два століття генезис самоврядування був зупинений з приходом монголо-татарських завойовників, та нова демократична форма управління, яка прийшла на українські терени з Європи - Магдебурзьке право, дала змогу все надолужити. Раннє козацьке самоврядування, ще один взірець демократії з дієвими механізмами запобігання зловживань, було змінене на російські загальноімперські форми місцевого управління. Нова спроба демократичного державотворення під час Української національної революції 1917-1921рр. була достатньо короткотривалою і швидко була замінена на централізовану радянську форму місцевого управління, що базувалась на основі дотримання пріоритету "загальнодержавних" інтересів. Отримання у 1991 році Україною незалежності, перехід від тоталітарного до демократичного режиму також потребували реформування органів державної влади з радянських сталих форм до більш сучасних та прогресивних. Українське населення повинно заново вчитися керувати країною, переосмислити роль людини у державотворчих процесах [10].

Конституція України закріпила на конституційному рівні поняття місцевого самоврядування, систему органів та основні повноваження, а з прийняттям 7 грудня 1990 року закону «Про місцеві ради народних депутатів і місцеве регіональне самоврядування» в Україні розпочався процес відновлення місцевого самоврядування як публічної інституції.

Згідно статті 1 закону визначались поняття і територіальна основа місцевого та регіонального самоврядування [3].

Селище міського типу Олексієво-Дружківка Донецької області - центр селищної ради, підпорядкованої Дружківській міській раді. Розташоване воно на берегах річки Кривий Торець. В селищі розміщена залізнична станція «Кіндратівка» Донецької залізниці. Населення – 8305 чоловік [1, с. 6].

В Олексієво-Дружківці є загальноосвітня школа та школа-інтернат, амбулаторія, бібліотека. Більшість мешканців селища працюють на місцевих підприємствах: ПАТ «Кіндратівський завод вогнетривких виробів», ТОВ «Дружківська харчосмакова фабрика» [1, с. 6].

Головами селищної ради за часів відновлення місцевого самоврядування були: Тутов Г. Л. (1990-1994рр.), Скубанов В. Г. (1994-1998 рр.). Період, коли головою сільради був Скубанов В. Г., виявився найскладнішим для селища. До 1994 року спрацьовували попередні зв'язки з підприємствами. Завдячуючи директору «Кіндратівського заводу вогнетривких виробів» Шпаку Л. О. і начальнику КСУ «Енергоремонт» А. В. Ковальському, були побудовані газорозподільчі пункти. Мешканці селища кооперувалися та прокладали газопроводи до жител. Згодом прибутки селища припинили відповідати витратам. Важливу роль в той період часу відігравали органи самоорганізації населення- голови квартальних комітетів [1, с. 301].

Закон про місцеве самоврядування, прийнятий 21 травня 1997 року, надавав ширші повноваження місцевим радам. На той момент селищним головою була Білашенко Лідія Дмитрівна. З 1973 року по 1980 рік – депутат Дружківської міської ради, член Партії Регіонів. Її програмою було: розвиток селища, його духовне відродження, захист конституційного права жителів, поліпшення добробуту і злагоди кожної родини. Селищний голова активно почала налагоджувати зв'язки з підприємствами селища. За 2003 рік до бюджету селища надійшло 596,0 тис. грн., що складає 104% до річного призначення. ПАТ «Кіндратівський завод вогнетривких виробів», головне підприємство селища, перерахував у місцевий бюджет 279,5 тис. грн. Отримані доходи були витрачені на утримання бюджетних установ [2].

У 2002-2006 рр. селищна рада працювала над проблемами розвитку соціальної сфери, покращенням медичного обслуговування населення, благоустроєм та газифікацією мікрорайонів селища, збереженням історичної спадщини та вихованням духовності підростаючого покоління. За 2005 рік було проведено ремонт у селищній амбулаторії, закуплено нове обладнання (автоклав, електрокардіограф, стоматологічні прилади). Почалося поповнення бібліотечного фонду селища. В тому ж році, завдячуючи депутату Верховної ради Н. С. Комарю і міському голові Л. І. Захватову, було прокладено газопровід довжиною 3, 9 км [1, с. 302].

Саме з 2005 року починаються спроби реформування органів місцевого самоврядування в Україні з метою зменшення кількості територіальних громад шляхом об'єднання. У 2005 році за дорученням Прем'єр-міністра України робочою групою було розроблено план заходів щодо виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України «Назустріч людям», який містив в собі перелік дій щодо вирішення питання адміністративно-територіальної реформи. З відставкою Уряду активна діяльність в цьому напрямі припинилась, можливо цей факт вплинув на те, що діяльність наступного селищного голови Вовкотруба А. А. (2006-2010 рр.) була непомітна для громади [6].

У 2010- 2012 роках спостерігалась тенденція до централізації та партократії як на загальнодержавному так і на місцевому рівні. За результатами місцевих виборів 2010 року депутатами Олексієво-Дружківської селищної ради стали 8 членів Партії регіонів та 22 самовисуванця. Та при ретельнішому аналізі встановлено, що серед самовисуванців 9- теж члени Партії регіонів, таким чином із 30 депутатів сільради 17 були однопартійцями [7], не дивлячись на це, консолідації у місцевій владі та суспільстві не відбулось. Маючи в селищній раді переважну партійну більшість, голова селищної ради Нагорська Ю. М. не змогла налагодити ефективну діяльність, тому була змушена достроково залишити посаду.

Процес утворення ОТГ (з селищем Олексієво-Дружківка у складі) припадає на каденцію нині діючого селищного голови Світленка О. В., який має занадто низький рівень довіри в мешканців [6]. Складність процесу утворення ОТГ полягає ще й в тому, що в громаді селища Олексієво-Дружківка немає єдиного бачення майбутнього [6]. Мешканці похилого віку ще пам'ятають своє селище у складі Костянтинівського району та вбачають подальший розвиток лише у складі Костянтинівської ОТГ. Молодь Олексієво-Дружківки бажає залишитися у Дружківській громаді. Люди, які ознайомлені з ініціативою влади щодо адміністративно-територіального реформування, плекають надію утворити Кіндратівську ОТГ з селищ Білокузьминівка, Веролобівка, Куртівка, Осинове, Кіндратівка із центром в Олексієво-Дружківці [6, 5], що можливо згідно Статті 3 закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад». А саме:

1. Суб'єктами добровільного об'єднання територіальних громад є суміжні територіальні громади сіл, селищ, міст.

2. Об'єднана територіальна громада, адміністративним центром якої визначено місто, є міською територіальною громадою, центром якої визначено селище, - селищною, центром якої визначено село, - сільською [4].

Слід зауважити, що селище Олексієво-Дружківка не суміжне з містом Дружківка, що становить проблему об'єднання в єдине ОТГ [9].

В ході проведення Ларіною О. О. в період з 23 жовтня по 20 грудня 2018 року соціологічних досліджень було встановлено, що процес формування органів місцевого самоврядування селища Олексієво-Дружківка в період адміністративно-територіальної реформи (децентралізації) має такі проблеми: населення селища Олексієво-Дружківка недостатньо обізнане про ініціативи влади з приводу децентралізації в Україні та не розуміє в повному обсязі, що означає активна громадянська позиція; відсутність спільної думки в мешканців про те, в складі якої громади вони вбачають своє майбутнє; зростання незадоволення діяльністю селищної влади, яке не сприяє консолідації суспільства та відштовхує від взаємодії з владою.

Станом на 12.06.2020 р. ОТГ (з селищем Олексієво- Дружківка у складі) утворено за розпорядженням КМУ, бо не було досягнуто консенсусу серед місцевих мешканців та між населенням та владою [8].

Література:

1. Відома і невідома Олексієво-Дружківка. Друге видання. – Донецьк: Донбас, 2012. 340 с.
2. Дружковский рабочий № 48- 25.04.2002.
3. Закон України «Про місцеве самоврядування» - [Електронний ресурс]: Режим доступу - <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
4. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад»- [Електронний ресурс]: Режим доступу - <https://vinrada.gov.ua/zakon-ukraini-pro-dobrovilne-obednannya-teritorialnih-gromad.htm>
5. Протокол зборів мешканців вулиці Лівобережної селища Олексієво-Дружківка. З особистого архіву Шаповалова Є. О. – 2016 р.
6. Протоколи соціологічних опитувань мешканців селища Олексієво-Дружківка. З особистого архіву Ларіної О.О.- 2018 р.
7. Результати виборів депутатів ради. Олексієво-Дружківська селищна рада. - [Електронний ресурс]: Режим доступу - <http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2010/WM02815?PID112=51&PID102=386&PF7691=386>
8. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 р. № 710-р- [Електронний ресурс]: Режим доступу - <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-viznachennya-administrativnih-centriv-ta-zatverdzhennya-teritorij-teritorialnih-gromad-doneckoyi-oblasti-710-120620>
9. Статут територіальної громади міста Дружківка. 2018 р. -[Електронний ресурс]: Режим доступу - <https://druisp.gov.ua/images/statut/Binder1.pdf>
10. Формування й розвиток давньоруської держави. –Історія держави і права України - [Електронний ресурс]: Режим доступу - <http://politics.ellib.org.ua/pages-3842.html>

**СПРАВЕДЛИВИЙ КОРОЛЬ» ЯК ГОЛОВНИЙ
ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ ВЕКТОР ЛЮДОВІКА ІХ СВЯТОГО**

Вайс Кароліна Володимирівна

магістр, випускниця навчального закладу «Ужгородський національний університет»

Історія Франції багата на непересічних лідерів. Французьке суспільство безсумнівно визнає Людовіка ІХ як одного із найбільш вдалих правителів Франції.

Питання про реформаторську діяльність Людовіка ІХ Святого не є новою темою у вітчизняній історіографії та історичному доробку наших сусідів. Однак хотілось би наголосити на взаємозв'язку новаторств короля з посиленням централізації Франції, а також на морально-етичному підтексті рішень Людовіка ІХ. Значний доробок в цій проблематиці внесли класики французької історіографії – Жак Ле Гофф [2] та Андре Моруа [3]. З наших ближчих сусідів цим питанням активно займаються Н.А. Хачатурян [5], С.К. Цатурова [6] тощо.

Унікальність вкладу Людовіка ІХ Святого полягає в неординарності його особистості і в нестандартній поведінці, які сприяли зміцненню монархічної влади у Франції. Адже процес створення сильної держави, згідно слухним спостереженням Н.А. Хачатурян, спирався не тільки на централізацію влади, а й на консолідацію країни – економічну, соціальну, політичну і культурну [5, С. 84]. При великій увазі цієї монархії до сфер економіки, соціуму і політики, головним пріоритетом в поведінці короля стала область моралі і морального християнського ідеалу верховної світської влади. [6, С. 49].

Ми можемо стверджувати, що з часу григоріанської реформи монарший обов'язок визначався як царство миру і справедливості через гарантію бездоганного правосуддя і захисту прав кожної спільноти і окремої людини. Головною чеснотою і функцією короля відтепер проголошувалося досконале і справедливе судочинство. Як стверджує С.К. Цатурова, «справедливий король» – такою була центральна тема політичної думки середньовічного Заходу в XIII–XV ст. [6, С. 50].

Збираючись в хрестовий похід і для його успіху прагнучи «очистити совість», король створив комісію ревізорів-реформаторів, які з 1247 р. протягом півтора років їздили по всьому королівству, збирали скарги на королівських чиновників, розбирали їх і карали винних. Ця акція стала джерелом інституту ревізорів-реформаторів, який відтепер буде частиною державного апарату.

VII Хрестовий похід (1248–1254) зробив значний вплив на світогляд молодого короля. Повернувшись з походу, він у грудні 1254 р. оприлюднив текст, який історики нерідко називають «великим ордонансом» через масштабність значення передбачуваних в ньому заходів. Він був націлений на реформу найбільш значущих моментів королівського правління.

В 1254–1256 рр. Людовік IX видав серію указів «про поліпшення стану королівства», спрямованих на створення зразкової королівської адміністрації. Король запровадив систему призначення чиновникам платню і їх обрання на певний термін [6, С. 54].

Справедливість, яку король хотів встановити на території свого домену і яка вимагала не посягати на чуже право, йшла в супереч із свавільною діяльністю королівських службовців – бальї і сенешалями. Це були свого роду намісники короля в територіальних округах домену (бальяжі – на Півночі, сенешальства – на Півдні). Людовік видав два укази, видані в Сен Желе і Німі, вони носили регіональний характер, стосувалися міст Бокера і Німа та сенешальства Бокер. У цих документах скасовувалися міри, що проводяться королівськими сенешаля і порушували давні «місцеві кутюми» [3, С. 152].

Щоб приборкати зловживання чиновників, Людовік IX в 1254 р. і 1256 р. видав укази, які чітко визначали їх права та обов'язки і вимагали публічної клятви при вступі на посаду. Звісно, сама клятва навряд може втримати людину від зловживань владою, тому в їх округа король став час від часу відправляти ревізорів, а самих бальї та сенешалів надовго не тримали в одному окрузі і через 3-4 роки змінювали їх місце служби, щоб вони не обростали зв'язками [1, С. 233].

Цікаво те, що грудневий «великий ордонанс» характеризувався цілою низкою заходів, які мали на меті виховання бездоганної моральності. Королівським чиновникам заборонялося зневажати Бога, вимовляти «святотатські слова проти Бога, Діви Марії та святих», а також грати в кості, відвідувати борделі і таверни. Заняття лихварством розцінювалося як злочин. На території, де вони здійснювали свої функції, їм було заборонено купувати нерухомість, одружуватись і видавати заміж своїх дітей або віддавати їх в чоловічі та жіночі монастирі. Вони не мали права нікого саджати у в'язницю за борг, хіба тільки за борг самому королю. Вони не могли накласти штраф, не провівши спочатку підозрюваного через обумовлені судові процедури – щодо будь-якого обвинуваченого, вина якого ще не була доведена, існувала презумпція невинності. Вони не мали права торгувати своїми чинами, їм заборонялося заважати перевезенню зерна – дана міра була спрямована на боротьбу з голодом і перешкоджала тому, щоб зерно залежувалося. Залишаючи посаду, вони повинні були залишатися на місці службі протягом сорока

днів або залишати заступника. До цього додавалася стаття, яка забороняла незаконні реквізиції коней [2, С. 190].

Хоча особистий суд короля позиціонувався як найкращий, оскільки був неупередженим, швидким і доступним для всіх, Людовік був прихильником нової для свого часу чисто судової процедури і всіляко сприяв її просуванню в суспільстві. Цьому покликані були сприяти укази від 1245 і 1258 рр., так звані сорок днів короля, коли сторони суперечки могли вдатися до третейського суду монарха, і тим самим звужувалися можливості ведення приватних воєн між сеньйорами. Цими «революційними» указами король забороняв ведення приватних воєн і навіть носіння зброї, завдавши нищівного удару по колишнім лицарським традиціям з їх опорою на насильство. Наступним не менш як революційним кроком Людовіка Святого була заборона вирішувати суперечки за допомогою «Божого суду» – судового поєдинку, який також був своєрідною формою апеляції або опротестування судового вироку. Скасувавши в 1258–1260 рр. судові поєдинки (свого роду ордалії) як спосіб вирішення спорів, він всіляко стимулював звернення з апеляціями в королівські суди, демонструючи, що суд короля краще будь-якого іншого суду. Право оскаржити судовий вирок всіх рівнів у верховному королівському суді і процедура апеляцій зіграли вирішальну роль у розширенні судових повноважень корони Франції та становленні сильного монархічної держави [6, С. 55].

Як бачимо, за нововведеннями Людовіка Святого прослідковувалась не тільки мета домогтися кращого правового захищення суспільства, а й різко обмежити міжособні суперечки та «зав'язати» на королівській особі вирішення всіх міжособистісних питань. Це істотно сприяло посиленню авторитету королівської влади.

Ми можемо говорити про створення системи королівських судів, яка влаштована так, що люди легко могли звертатися до цих судів для перегляду рішень, винесених судами їх сеньйорів [4, С. 37].

При Людовіку Святому Парламент відділяється від Королівської курії, про що свідчить поява з 1239 р. самого слова «Pallamentum» для позначення спеціальних судових засідань Королівського ради (з 1253 р. «Ради короля в Парламенті»), а також виділення близько 1268 р. окремого приміщення для цих засідань в будівлі Палацу на острові Сіте [6, С. 56].

Однак слід зауважити, що з формальної точки зору інституційне оформлення Парламенту відбулось пізніше. Перший указ про Парламент як окремий від Королівської курії орган верховного суду датується 1278 р., тобто вже виданий сином Людовіка IX Святого, Філіпом III Хоробрим. Ключовою ж датою відокремлення Парламенту від корони виступає указ Філіпа IV Красивого від 1302 року.

Істотну роль у зміні природи королівської влади мав процес вироблення загальнодержавного права, який витісняє або уніфікує місцевий звичай за допомогою державного законодавства і римського права. Король перестає розглядатися як приватна особа: деякий час французькі королі були змушені, наприклад, визнавати сюзереном сеньйора, у володінні якого вони робили земельні придбання [5, С. 27].

Отже, діяльність Людовіка IX Святого в галузі правосуддя та «оздоровлення» країни від надмірного зловживання владою носила яскраво виражений новаторський характер. Наслідки цього були широкі: посилення централізації держави, піднесення авторитету королівської влади, зменшення корупції, більш об'єктивне правосуддя, укріплення відносин з Папою Римським. Звісно, в історичній літературі неодноразово порушувалося питання про те, був це світогляд людини високоморальної чи максимально практичної, однак ми схилиємось до першого варіанту.

Література:

1. Жуанвиль Ж. Книга благочестивых речений и добрых деяний нашего святого короля Людовика. Пер. со старофранц. Г. Ф. Цыбулько, под ред. А. Ю. Карачинского, науч. ред. перевода Ю. П. Малинин. – СПб.: Евразия, 2012. – 400 с.
2. Ле Гофф Ж. Людовик IX Святой / Пер. с фр. В. И. Матузовой; коммент. Д. Э. Харитоновича. – М.: Ладомир, 2001. – 800 с.
3. Моруа А. История Франции (от римского времени до начала Великой Французской революции). – СПб.: Гуманитарная Академия, 2008. — 352 с.
4. Стирнс Д.У. История Франции. С древнейших времен до Версальского договора / Пер. с англ. И.А. Петровская. – М.: Центрполиграф, 2016. – 669 с.
5. Хачатурян Н.А. «Король – император в своем королевстве»... Политический универсализм и централизованные монархии // Империи и этнонациональные государства в Западной Европе в Средние века и раннее Новое время. – М., 2011. – С. 66–88.
6. Цатурова С.К. Под сенью Людовика Святого: этико-правовые основы монархического культа во Франции // Проблемы социальной истории и культуры Средних веков и раннего Нового времени. – 2016. – Вып. 2 (14). – С. 45–64.

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ГЕНЕЗИС ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ В УКРАЇНІ ТА У СВІТІ В ХХ-ХХІ СТОЛІТТЯХ

Василенко Іван Андрійович

учень 10 класу Дружківської гімназії «Інтелект» Дружківської міської ради Донецької області

Складним та довготривалим виявився шлях людства до усвідомлення і практичного захисту прав людини та окремо прав дитини. Особливо прогресивними в цьому напрямі стали здобутки у ХХ столітті, та важкі історичні перипетії передували прогресу. Не було напрацьовано правових механізмів захисту дитинства, які б надавали можливість дітям зростати та розвиватися гармонійно стосовно фізичних та психологічних можливостей.

Не припинилася ганебна практика будинків праці, що були зорганізовані під егідою трудової допомоги, яка була поширена в Європі 17-19 століть. Заснована ця практика в Англії, де й була скасована королівською комісією у 1909 році, та ще залишалася в царській Росії. Дитяча праця була розповсюджена на початку ХХ століття не лише в Європі, а й у США [6].

Особливої жорстокості діти зазнали в південній Африці, де після поразки бурів в Англо-бурській війні було впроваджено новий «винахід» людства – концтабори. Усіх жінок, дітей і людей похилого віку забирали з будинків в наметові «табори концентрації». Таких було створено 45 для білих і 64 для чорношкірих. До 1902 року померло близько 26 тисяч осіб, з них 24 тисячі були дітьми. Точне число загиблих чорношкірих африканців не встановлено [5].

Новим випробуванням для дітей на початку ХХ століття стали події Першої світової війни. З'явилося таке явище, як біженці, переважною більшістю яких були діти. Велика кількість дітей посиротіла. По закінченні бойових дій народжувалися так звані «діти окупації», приречені на ненависть суспільства через чинник батьківства. Нетерпимість та цькування з боку суспільства зароджували в цих дітях комплекс вини та почуття меншовартості [1].

У 1920 році Еглантайн Джебб, президент Фонду порятунку дітей та Міжнародний комітет Червоного Хреста вирішили створити Міжнародний союз порятунку дітей. Дуже швидко відділення цієї міжнародної організації у багатьох країнах світу розпочали активну допомогу дітям, які постраждали від війни. І нарешті у 1924 році у Женеві було прийнято Декларацію прав дитини, але вона була лише викладенням прав, які мають діти та не містила в собі механізмів захисту цих прав [7].

Друга світова війна стала своєрідним «екзаменом на людяність» для світу. Світ стикнувся з новими викликами та з небаченою до цього жорстокістю. Влаштований нацистами, геноцид цілих націй та верств населення набув небачених масштабів. Нацисти відродили практику концтаборів, але в цей раз людей сортували по статі та за віком. Особливої жорстокості зазнавали діти: їх розлучали з рідними, змушували важко працювати, морили голодом та навіть проводили досліди.

Відразу ж після Другої світової війни, коли було створено Організацію Об'єднаних Націй (ООН), світова спільнота стала приділяти особливу увагу проблемі прав людини. [4; с. 31]. У 1959 році Декларація прав дитини була одногосно ухвалена всіма 78 членами Генеральної Асамблеї ООН у формі резолюції, документу, що містить постанову та вказівку до виконання. Та назрівання нового світового конфлікту, примусило міжнародну спільноту ще більше вдосконалити нормативно – правову базу стосовно прав людини та прав дитини. Так зусиллями світових урядів та громадських організацій, шляхом довготривалих обговорень та консультацій було розроблено та прийнято 20 листопада 1989 року на Генеральній Асамблеї ООН Конвенцію про права дитини - документ високого міжнародного рівня, який і до сьогодні захищає права дитини [7].

Конвенція містить повний перелік прав дитини: на життя, на ім'я, на набуття громадянства, на піклування з боку батьків, на збереження своєї індивідуальності, право бути заслуханою у ході будь-якого розгляду, що стосується дитини, право на свободу совісті та релігії, право на особисте та сімейне життя, недоторканність житла, таємницю кореспонденції, право користуватися найдосконалішими послугами системи охорони здоров'я, благами соціального забезпечення, на рівень життя, необхідний для її розвитку, на освіту, на відпочинок, на особливий захист від викрадень та продажу, від фізичних норм експлуатації, фізичного та психічного насильства, право на вжиття державою всіх необхідних заходів щодо сприяння фізичному та психічному відновленню та соціальній інтеграції дитини, яка стала жертвою зловживань або злочину [3].

Ратифікація Конвенції означає, що уряди беруть на себе зобов'язання забезпечити дитині зростання у безпечних та сприятливих умовах, маючи доступ до високоякісної освіти та охорони здоров'я, а також високий рівень життя. Кожні п'ять років уряди мають звітувати перед Комітетом ООН з прав дитини.

В період незалежності, особливо в сучасній Україні, напрацьовується законодавча база щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини, що була ратифікована ще УРСР 27. 02. 1991 року та набула чинності вже в суверенній Україні 27. 09. 1991 року. Особливо важливим аспектом стало дотримання та захист прав дитини під час військового

конфлікту на Сході країни. Значного прогресу досягла українська нормативно-правова база стосовно захисту дітей та їх статусу під час бойових дій, імплементуючи Паризькі зобов'язання та Факультативний протокол Конвенції ООН. Складні історичні та політичні події стимулюють до змін в законодавстві України у сфері захисту прав дитини [2].

Сукупність багатьох факторів, таких як: історичні події; політична ситуація у світі та країні; економічний розвиток; культура і правова обізнаність населення – мають безпосередній вплив на формування нормативно – правової бази щодо захисту прав дитини.

Література:

1. Гінда Володимир. «Діти окупації» - ізгої повоєнних суспільств. - [Електронний ресурс]: Режим доступу - <https://zbruc.eu/node/44049>
2. Захист прав дітей у збройних конфліктах: політика і практика ЄС. - [Електронний ресурс]: Українське право - Режим доступу- https://ukrainepravo.com/international_law/european_union_law/iashyfkhtuav-ekkhuyem-ts-ibusmrysh-nsrchoknkhash-tsokkhyna-k-tuankhyna-zhf/
3. Конвенція ООН про права дитини. - [Електронний ресурс]: Законодавство України - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>
4. Кудрявцева О. М. Генезис і перспективи утвердження та захисту конституційних прав і свобод дитини в Україні [Текст] / О. М. Кудрявцева // Наше право. – 2015.- № 2- С. 28-34
5. Монастирський Євген. «Концтабір: най ганебніший винахід Великої Британії». - [Електронний ресурс]: Режим доступу - <https://was.media/uk/2018-02-14-konctabir-ganba-britanii/>
6. Основні форми трудової допомоги в другій половині XIX – початку XX ст. - [Електронний ресурс]: Підручники для студентів - Режим доступу - [.https://stud.com.ua/48019/sotsiologiya/osnovni_formi_trudovoyi_dopomogi_d_rugiy_polovini_pochatku](https://stud.com.ua/48019/sotsiologiya/osnovni_formi_trudovoyi_dopomogi_d_rugiy_polovini_pochatku)
7. Хайчина Юлія. Права дитини. - [Електронний ресурс]: Режим доступу- <http://www.model.poltava.ua/index.php?option=com:2013-03-23-19-17-35&catid=116:2013-03-19-16-47-31&Itemid=437>

Науковий керівник: Василенко Наталя Сергіївна, магістр історії учитель історії та правознавства Дружківської гімназії «Інтелект» Дружківської міської ради Донецької області

ЗМІСТ

Теорія держави і права. Філософія права

Horielova Veronika EUTANASIA: THE PROBLEM OF MORALITY AND RIGHTS.....3

Maksurov Alexey Anatolevich ASSESSMENT OF THE IMPLEMENTATION OF COORDINATION LEGAL TECHNOLOGY IN THE REPUBLIC OF CROATIA.....4

Васецький В'ячеслав Юрійович ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ПОГЛЯД НА СУЧАСНУ ПОСТСОЦІАЛЬНУ УКРАЇНУ У РЕТРОСПЕКТИВІ XIII-XV СТ.....5

Старикова Софія Ігорівна СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ, ПРАВОВОЇ ТЕОРІЇ, ПРАВОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ.....9

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право

Болобан Дмитро Анатолійович МЕТА ТА ЗАВДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЛАТНИХ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ В УКРАЇНІ.....12

Георгієвський Юрій Валентинович ВПЛИВ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ.....14

Гусева Катерина Анатоліївна, Горбач-Кудря Іванна Анатоліївна ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ПРОПОРЦІЙНОСТІ У ЗАСТОСУВАННІ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАХОДІВ ЩОДО ОСОБИ ЗА ФАКТАМИ ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА.....19

Дончик Віталій Володимирович НАУКОВІ ТЕЧІЇ У ДОСЛІДЖЕННЯХ ЗАРУБІЖНИХ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ.....23

<i>Зальотін Віктор Михайлович</i> ВЧИНЕННЯ НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ УПОВНОВАЖЕНИМИ ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ДО ПИТАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ.....	27
<i>Коваленко Юлія Олександрівна</i> ДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ.....	30
<i>Ковальський Олег Володимирович</i> ПРАВОВИЙ СТАТУС ЖЕРТВ ВІЙНИ: МЕХАНІЗМИ ЇХ ЗАХИСТУ ЗГІДНО ІЗ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИМИ АКТАМИ.....	34
<i>Соколенко Денис Володимирович</i> ПРИНЦИПИ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПАРКУВАННЯ ТА ЗБЕРІГАННЯ АВТОМОБІЛЬНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ.....	42
<i>Чернюк Алла Юріївна</i> ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ УВЕДЕННЯ В ЕКСПЛУАТАЦІЮ ОБ'ЄКТІВ БУДІВНИЦТВА.....	45
<i>Шморгун Вячеслав Віталійович</i> СПЕЦІАЛЬНІ СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКОННЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОГО ОБОРОТУ, ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ.....	46
Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право. Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення	
<i>Shpak Maksym Volodymyrovych</i> THE SPECIFIC ISSUES OF PROVIDING LEGAL AID IN CIVIL CASES ON THE EXAMPLE OF AUSTRALIA.....	50
<i>Гуйван Петро Дмитрович</i> ГОЛОВНІ ПРИНЦИПИ ТА НЕДОЛІКИ В СФЕРІ ВІЛЬНОГО ОБОРОТУ ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ СУДІВНИЦТВА.....	52
<i>Мошняга Любов Володимирівна, Присяч Наталія Дмитрівна, Дидюк Ірина Леонідівна</i> ВИЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ФІЗИЧНУ ОСОБУ У СКЛАДІ ОБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ МІЖНАРОДНИМ ТА НАЦІОНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ.....	57

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Медичне право. Судові та правоохоронні органи. Адвокатура**

Іванова Тетяна Миколаївна РОЗВИТОК ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ОСНОВ
АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ: ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ.....61

Мацішин В'ячеслав Станіславович СЛІДЧИЙ ОГЛЯД У СПРАВАХ ПРО
КРАДІЖКУ МАЙНА ГРОМАДЯН НА ПАСАЖИРСЬКОМУ
ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ.....64

Судець Олена Миколаївна ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ
КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ
ВОДНОГО ЗАКОНОДАСТВА.....68

Чернюк Ігор Володимирович ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ НОРМ ПРО
КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ
БУДІВЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....70

**Господарське право. Господарське процесуальне право. Екологічне
право. Земельне право. Аграрне право. Фінансове право. Банківське
право**

Nataliia Fihun SKŁAD RADY NADZORCZEJ SPÓŁKI AKCYJNEJ W
PRAWIE POLSKIM I UKRAIŃSKIM.....73

Історія становлення української державності

Василенко Наталя Сергіївна ПРОБЛЕМАТИКА УТВОРЕННЯ ОТГ У
ПРОЦЕСІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ СЕЛИЩА
ОЛЕКСІВО-ДРУЖКІВКИ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....79

Історія країн світу та міжнародні відносини

Вайс Кароліна Володимирівна СПРАВЕДЛИВИЙ КОРОЛЬ» ЯК
ГОЛОВНИЙ ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ ВЕКТОР ЛЮДОВІКА ІХ
СВЯТОГО.....83

Василенко Іван Андрійович ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ГЕНЕЗИС
ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ В УКРАЇНІ ТА У СВІТІ В ХХ-ХХІ
СТОЛІТТЯХ.....87

Актуальні дослідження правової та історичної науки

Випуск 24

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

21 липня 2020 р.

Підписано до друку 28.07.2020
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублюкаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 60 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. +380979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net

